

Briuselis, 2025 m. lapkričio 4 d.
(OR. en)

14899/25

ELARG 123
COWEB 132
COEST 778

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2025 m. lapkričio 4 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2025) 690 final
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI 2025 m. komunikatas dėl ES plėtros politikos

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2025) 690 final.

Priedama: COM(2025) 690 final

Briuselis, 2025 11 04
COM(2025) 690 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2025 m. komunikatas dėl ES plėtros politikos

{SWD(2025) 750 final} - {SWD(2025) 751 final} - {SWD(2025) 752 final} -
{SWD(2025) 753 final} - {SWD(2025) 754 final} - {SWD(2025) 755 final} -
{SWD(2025) 756 final} - {SWD(2025) 757 final} - {SWD(2025) 758 final} -
{SWD(2025) 759 final}

2025 M. KOMUNIKATAS DĖL ES PLĖTROS POLITIKOS

I. ĮVADAS

Geopolitiniai iššūkiai sustiprino Europos tikslų vienovę. Dėl jų žemyne sustiprėjo įsitikinimas, kad europiečiai turi nuveikti daug daugiau, kad apsaugotų savo saugumą ir gerovę. Šiuo tikslu, be kita ko, reikia ginti Europos demokratines vertybes ir atsakyti į naujus pasaulinius saugumo iššūkius. Sėkmingai tai padaryti galime tik drauge su savo kaimynais kurdami stiprią, stabilią, saugią ir vieningą Europą, grindžiamą bendromis demokratinėmis vertybėmis. Šiandienos pasaulyje plėtros politika yra svarbi geopolitinė priemonė, kuria prisidedama prie mūsų visų saugumo ir gerovės. Šiais esminių pasaulinių pokyčių laikais plėtra vienija Europą, kuri yra grindžiama bendromis vertybėmis ir tapatybe, kartu įkūnija ekonominį, socialinį ir demokratinį modelį, kuris ir toliau įkvepia ir traukia.

Plėtros procesas tebėra **griežtas, sąžiningas ir grindžiamas nuopelnais**, vykdomas remiantis objektyvia kiekvienos plėtros šalies padaryta pažanga. Naujas postūmis plėtrai susijęs su dideliais lūkesčiais dėl reformų. Šalys kandidatės turi vykdyti sudėtingas ilgalaikes reformas ir taip užtikrinti, kad jų ekonomika, institucijos, demokratinės sistemos ir visuomenė galutinai pasikeistų ir visiškai prisitaikytų prie Europos Sąjungos demokratinų standartų ir vertybių. Šio proceso pagrindas – teisinės valstybės principo laikymasis, pagrindinių teisių paisymas ir aiškus ES geopolitinės orientacijos laikymasis. Tam reikia, kad plėtros šalių vadovai vykdytų transformacinius pokyčius, stiprintų pasitikėjimą ir siektų įvairių visuomenės grupių susitarimo.

Tuo pat metu ES turi padėti plėtros šalims pasiekti atitiktą visiems narystės kriterijams. Todėl ji remia institucijų stiprinimą, demokratinį valdymą ir viešojo administravimo reformas. Be to, ji sustiprino **laipsnišką integraciją** – sutvirtino ryšius tarp ES ir šalių kandidačių bei potencialių kandidatų, be kita ko, naudodamasi ekonomikos augimo planais¹ ir suteikdama joms galimybę dalyvauti tam tikroje politikoje ir programose dar prieš įstojant į ES. Galimybė naudotis laipsniškos integracijos privalumais turi priklausyti nuo reformų tempo, pavyzdžiui, teisinės valstybės principo, pagrindinių teisių, demokratijos ir apskritai stojimo proceso pagrindinių principų laikymosi, kartu ji turi būti susieta ir su pozicijų suderinimu su bendra užsienio ir saugumo politika (BUSP).

Praėjusiais metais žengta reikšmingų žingsnių. Sparčiausiai reformas vykdančių šalių pažanga kelyje į ES rodo, kad reformos atsiperka. Tai turi tapti stipria motyvacija visoms procese dalyvaujančioms šalims.

Kiekvienas plėtros etapas mūsų Sąjungą sustiprino. Sėkmę lemia pasirengimas. Būsimos valstybės narės turi pasirengti vykdyti su naryste susijusias pareigas, o ES taip pat turi prisitaikyti, kad priimtų į šeimą naujas nares. Tiek valstybėse narėse, tiek plėtros šalyse dedama daugiau informavimo ir komunikacijos pastangų, siekiant aptarti su piliečiais plėtros naudą ir iššūkius.

II. RYŠKĖJANČIOS SĄJUNGOS PLĖTROS PERSPEKTYVOS

Tai pirmoji Komisijos kadencija nuo 2010–2014 m., kai, atsižvelgiant į spartėjantį kai kurių šalių kandidačių proceso tempą, plėtros galimybė tampa reali. Juodkalnija ir Albanija jau paskelbė **siekiančios užbaigti stojimo derybas** atitinkamai iki 2026 m. ir 2027 m. Tikslines

¹ Vakarų Balkanų ir Moldovos ekonomikos augimo planai ir Ukrainos priemonė.

stojimo derybų užbaigimo datas neseniai taip pat paskelbė Serbija, Moldova ir Ukraina. Tai rodo jų siekius, o Komisija yra įsipareigojusi padėti šalims pasiekti narystės ES reikalavimų atitikimą per stojimo procesą, kuris ir toliau grindžiamas nuopelnų principu.

ES taip pat turi pasirėngti. Todėl Komisija rengia **pasirėngimo plėtrai politikos peržiūras ir reformas**, ir taip vertinamas plėtros poveikis pagrindinėms politikos sritims.

Pasiūlyme dėl kitos **daugiametės finansinės programos** (2028–2034 m.)² Komisija patvirtina, kad plėtra yra politinė ir geostrateginė būtinybė. Pasiūlyme taip pat pareiškama, kad ES yra tvirtai įsipareigojusi padėti šalims kandidatėms ir potencialiems kandidatams pasirėngti narystei, visapusiškai laikydamosi nuopelnais grindžiamo proceso ir būdama tvirtai įsitikinusi, kad jų ateitis yra Europos Sąjungoje. Iš naujos priemonės „Globali Europa“ lėšų šalims kandidatėms ir potencialiems kandidatams bus teikiama svarbi finansinė ir politika grindžiama parama, kad joms būtų lengviau žengti šiuo keliu.

2020 m. ES persvarstė savo plėtros metodiką, akcentuodama pagrindinių ES principų ir vertybių svarbą stojimo procese. Rezultatai matyti tuomet, kai šalys kandidatės vykdė su ES susijusias reformas ir skiria nesilpstantį dėmesį pagrindiniams stojimo proceso principams, o valstybės narės, reaguodamos į tai, priima deryboms tęsti būtinus sprendimus. Kad ši teigiama dinamika būtų išlaikyta šaliai įstojus, užtikrinama, be esamos ES *acquis*, **stojimo sutartimis**. Būsimoje stojimo sutartyse turės būti numatytos griežtesnės apsaugos nuo nukrypimo nuo įsipareigojimų, prisiimtų per stojimo derybas, priemonės, taip pat reikalavimai naujosioms valstybėms narėms toliau saugoti teisinės valstybės srityje pasiektus rezultatus ir užtikrinti, kad jie būtų nepanaikinami.

III. PLĖTROS ŠALYS KELIJE Į ES

III.1. PAGRINDINIŲ POKYČIŲ APŽVALGA

Plėtros procesas šiuo metu vyksta sparčiau nei per pastaruosius 15 metų. Nuo 2024 m. pradžios įvyko vienuolika tarpvyriausybinių konferencijų: penkios su Albanija, keturios su Juodkalnija ir po vieną su Ukraina ir Moldova.

Nuolatinis Juodkalnijos valdžios institucijų politinis įsipareigojimas siekti strateginio Europos integracijos tikslo davė apčiuopiamų rezultatų įgyvendinant reikiamas reformas ir tęsiant šalies stojimo į ES procesą. **Juodkalnija** atidarė visus 33 peržiūrėtus derybų skyrius, septyni skyriai preliminariai uždaryti. Nuo pastarojo karto, kai pateikta ataskaita, įvyko dvi tarpvyriausybines konferencijas, per kurias preliminariai uždaryti dar keturi skyriai³, nes Juodkalnija pasiekė atitiktą jų uždarymo kriterijams. Dėl to Juodkalnija stojimo į ES procese yra labiausiai pažengusi į priekį. Siekiant tolesnės pažangos labai svarbu išlaikyti tvirtą ES strateginę kryptį.

Po 2024 m. spalio 15 d. įvykusios tarpvyriausybines konferencijos, kurioje pradėtos stojimo derybos dėl 1 derybų skyrių grupės (Pagrindiniai principai), stojimo derybos su **Albanija** pasiekė precedento neturintį pagreitį – įvyko dar keturios tarpvyriausybines konferencijos, po kurių pradėtos derybos dėl penkių derybų skyrių grupių. Tai aiškiai rodo tvirtą Albanijos politinį įsipareigojimą. Albanija toliau darė pažangą vykdydama pagrindinių principų grupės reformas, visų pirma vykdydama visapusišką teisingumo reformą ir užbaigdama pirmosios instancijos teisėjų ir prokurorų patikimumo tikrinimo procesą. Specialioji kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu struktūra pasiekė gerų rezultatų kovos su korupcija byloje,

² COM(2025) 570 *final*.

³ 5 skyrius (Viešieji pirkimai), 7 skyrius (Intelektinės nuosavybės teisė), 10 skyrius (Informacinė visuomenė ir žiniasklaida) ir 20 skyrius (Įmonių ir pramonės politika).

aktyvaus tarptautinio bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu srityje ir didindama pajėgumus vykdyti finansinius tyrimus. Priimti svarbūs teisės aktai dėl tautinių mažumų ir asmens duomenų apsaugos. Dabartinė stojimo derybų proceso dinamika turi paskatinti dar sparčiau vykdyti su ES susijusias reformas, visų pirma žiniasklaidos laisvės srityje, be atvangos įgyvendinti teismų reformas, pasiekti daugiau rezultatų kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotikų gamyba ir prekyba jais, taip pat su korupcija, visų pirma aukšto rango pareigūnų korupcija. Be to, tebėra svarbu propaguoti pagrindines teises, įskaitant lyčių lygybę ir nediskriminavimą, vaikų teises ir teisę į nuosavybę, palaikant įtraukų ir konstruktyvų politinį dialogą.

Šį rudenį baigtas *acquis* techninis nagrinėjimas (peržiūra) su **Ukraina ir Moldova**. Komisija pateikė Tarybai abiejų šalių peržiūros ataskaitas dėl 1 grupės (Pagrindai), 2 grupės (Vidaus rinka), 3 grupės (Konkurencingumas ir integracinis augimas) ir 6 grupės (Išorės santykiai). 2025 m. gegužės mėn. Ukraina ir Moldova, vadovaudamosi peržiūros ataskaitose pateiktomis gairėmis, priėmė veiksmų gaires dėl teisinės valstybės, viešojo administravimo ir demokratinių institucijų veikimo, o Ukraina dar ir veiksmų planą dėl tautinių mažumų. Teisinės valstybės srityje labai svarbu toliau ryžtingai įgyvendinti kovos su korupcija priemones. Komisija primena įvertinusi, kad pagrindinių principų, vidaus rinkos ir išorės santykių grupės yra parengtos atidaryti.

Rusijos agresijos karo sukeltų sunkumų sąlygomis **Ukraina** parodė pasiryžimą siekti narystės ES vykdydama svarbias reformas, tačiau reikia tolesnės nuolatinės pažangos kovos su korupcija srityje. Labai svarbus buvo Ukrainos planas – rodė reformų kryptį ir skatino derinti teisės aktus su ES *acquis*. Tai rodo šių sąlygų atsparumą išskirtinėmis aplinkybėmis. Jau žengti žingsniai (nuo kovos su korupcija priemonių stiprinimo iki viešojo administravimo gerinimo) deda pagrindus ekonomikai atsigausti ir atveria galimybių privačiajam sektoriui aktyviau dalyvauti. Bus labai svarbu išlaikyti šį tempą ir užkirsti kelią regresio rizikai, visų pirma kovos su korupcija srityje. Didelė pažanga padaryta ir laipsniškos integracijos į bendrąją rinką srityje, taip jau priartinant Ukrainą prie ES. 2026 m. sausio 1 d. įsigalios pirmasis sprendimas dėl vidaus rinkos režimo taikymo Ukrainai, susijęs su tarptinkliniu ryšiu savo šalies kainomis.

Nepaisant nuolatinių hibridinių grėsmių, bandymų destabilizuoti šalį ir kliudyti jai eiti ES link, **Moldova** narystės ES keliu žengė sparčiau ir gerokai sustiprino bendradarbiavimą su ES. Tvirtas Moldovos pasiryžimas įstoti į ES dar kartą patvirtintas per 2025 m. rugsėjo 28 d. parlamento rinkimus, per kuriuos išrinktų parlamento narių dauguma yra tvirtai pasiryžusi siekti šalies narystės ES. 2025 m. liepos 4 d. įvykusiame pirmajame ES ir Moldovos aukščiausiojo lygio susitikime bendradarbiavimas ir integracija pakylėti į naują lygmenį. Tuo pat metu imtasi konkrečių veiksmų siekiant laipsniškai integruoti Moldovą į pagrindines bendrosios rinkos dalis, įskaitant integraciją į vadinamąją tarptinklinio ryšio savo šalies kainomis erdvę nuo 2026 m. sausio 1 d.

Serbija atidarė 22 iš 35 derybų skyrių, du iš jų preliminariai uždaryti. Paskiausiai, 2021 m. gruodžio mėn., atidaryta 4 derybų grupė (Žalioji darbotvarkė ir tvarus sujungiamumas). Valdžios institucijos toliau deklaravo, kad narystė ES yra jų strateginis tikslas, tačiau faktinis reformų įgyvendinimo tempas gerokai sulėtėjo. Serbija turi įgyvendinti patikimas reformas visose srityse, visų pirma stojimo proceso pagrindinių principų srityje, taip pat spartinti teisės aktų derinimą su *acquis*, įskaitant laipsnišką ir tvirtesnę pozicijų suderinimą su BUSP. Be to, Serbija turi prisiimti daug didesnę atsakomybę už iniciatyvią objektyvesnę komunikaciją apie Serbijos stojimo į ES procesą ir vengti prieš ES nukreiptos retorikos. Dėl masinių visoje Serbijoje nuo 2024 m. lapkričio mėn. vykstančių studentų ir piliečių protestų, kurie atspindi piliečių nusivylimą dėl korupcijos ir suvokiamo atskaitingumo ir skaidrumo trūkumo, taip pat

dėl pernelyg didelio jėgos panaudojimo prieš protestuotojus ir spaudimo pilietinei visuomenei sustiprėjo Serbijos visuomenės poliarizacija.

Tikimasi, kad vykstant ES tarpininkaujama dialogui tiek Serbija, tiek Kosovas įvykdys visus savo įsipareigojimus, kylančius iš Susitarimo siekiant santykių normalizavimo ir jo įgyvendinimo priedo, taip pat visų ankstesnių dialogo susitarimų. ES tarpininkaujama dialogu siekiama skatinti bendradarbiavimą, padėti daryti pažangą kelyje į ES ir gerinti žmonių gyvenimą.

Šiaurės Makedonija dar nepriėmė reikiamų konstitucinių pakeitimų, kad į Konstituciją būtų įtraukta nuostata dėl šalies teritorijoje gyvenančių kitataučių piliečių, pavyzdžiui, bulgarų, kaip nurodyta 2022 m. liepos mėn. Tarybos išvadose. Tokius pakeitimus šalis yra įsipareigojusi pradėti ir įgyvendinti. Valdžios institucijos tęsė darbą, susijusį su veiksmy gairėmis dėl teisinės valstybės, viešojo administravimo reformos ir demokratinių institucijų veikimo, taip pat veiksmy planu dėl tautinių mažumų apsaugos. Šiaurės Makedonija turėtų dėti daugiau pastangų, kad būtų laikomasi teisinės valstybės principo, visų pirma užtikrinti teismų nepriklausomumą bei sąžiningumą ir ryžtingiau kovoti su korupcija.

Ataskaitiniu laikotarpiu iširus valdančiajai koalicijai **Bosnijoje ir Hercegovinoje** kilo politinė įtampa ir reformos atsidūrė aklavietėje. Parlamentas priėmė teisės aktus dėl duomenų apsaugos ir sienų kontrolės, pasirašytas susitarimas dėl statuso su FRONTEX. 2025 m. rugsėjo mėn. Bosnija ir Hercegovina pateikė Komisijai patvirtinti savo reformų darbotvarkę. Serbų Respublika priėmė teisės aktus, kuriais trikdoma konstitucinė ir teisinė tvarka bei valstybės institucijų veikimas. Konstitucinis Teismas tuos teisės aktus panaikino. Apeliacine tvarka patvirtinus apkaltinamąjį nuosprendį, Serbų Respublikos prezidentas pašalintas iš pareigų ir numatyta surengti pirmalaikius rinkimus lapkričio 23 d. Spalio mėn. Serbų Respublikos Nacionalinė Asamblėja paskyrė iki rinkimų laikinai eisiančią pareigas prezidentę, nutraukė tuometinio prezidento įgaliojimus ir, siekdama deeskaluoti politinę situaciją, panaikino šešis įstatymus, kurie anksčiau buvo pripažinti prieštaraujančiais Konstitucijai. Kad būtų surengta pirmoji tarpvyriausybinių konferencija, šalis turi imtis tam tikrų veiksmy, pradedant teismų reformos įstatymų priėmimu ir vyriausiojo derybininko paskyrimu. Iš Bosnijos ir Hercegovinos tikimasi, kad ji nedelsiant užbaigs likusias konstitucines ir rinkimų reformas. Artėjant stojimo deryboms reikės reformuoti valstybės institucijas, kad būtų užtikrintas geras veikimas ir nediskriminavimas.

Kosovas* ir toliau ryžtingai ėjo europiniu keliu, tam plačiai pritaria visuomenė. Tačiau pažangą įgyvendinant ES darbotvarkę stabdė nesantaiką sėjanti vidaus politika, Asamblėjos veiklos sulėtėjimas prieš vasario mėn. parlamento rinkimus ir po to užsitęsęs buvimas politinėje aklavietėje. 2025 m. gegužės mėn. Komisija ėmėsi pirmųjų veiksmy, kad laipsniškai panaikintų taikomas priemones. Tolesni veiksmai ir toliau priklausys nuo ilgalaikio deeskalavimo šiaurėje. Komisija ketina toliau naikinti tas priemones, jei po vietos rinkimų bus užtikrintas tinkamas vietos valdymo perdavimas šiaurinėje dalyje ir tęsiamas deeskalavimas.

Tikimasi, kad vykstant ES tarpininkaujama dialogui tiek Kosovas, tiek Serbija įvykdys visus savo įsipareigojimus, kylančius iš Susitarimo siekiant santykių normalizavimo ir jo įgyvendinimo priedo, taip pat visų ankstesnių dialogo susitarimų. ES tarpininkaujama dialogu siekiama skatinti bendradarbiavimą, padėti daryti pažangą kelyje į ES ir gerinti žmonių gyvenimą. Tikimasi, kad Kosovas ieškos ilgalaikių sprendimų, kad visos bendruomenės

*Šis pavadinimas nekeičia pozicijų dėl statuso ir atitinka JT ST rezoliuciją 1244/1999 bei Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos.

galėtų naudotis pagrindinėmis viešosiomis paslaugomis, be kita ko, laikydamasis dialogo įsipareigojimų.

Turkija yra šalis kandidatė ir svarbi ES partnerė. Atsižvelgdama į 2024 m. balandžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadą⁴, ES toliau plėtojo ES ir Turkijos santykius palaipsniui, proporcingai ir pasilikdama galimybę nebetęsti proceso. Kaip Taryba pakartojo 2024 m. gruodžio mėn.⁵, ES yra strategiškai suinteresuota stabilia ir saugia aplinka rytinėje Viduržemio jūros regiono dalyje ir bendradarbiavimu grindžiamų, abipusiškai naudingų santykių su Turkija plėtojimu. ES ir Turkijos bendradarbiavimo stiprinimo srityje itin daug svarbos ES teikia derybų dėl Kipro problemos sprendimo atnaujinimui ir pažangai šiose derybose. Tikimasi, kad Turkija gerbs tarptautinę teisę, gerus kaimyninius santykius ir ES valstybių narių suverenitetą. ES ir Turkija sprendžia bendro intereso klausimus, įskaitant muitų sąjungos įgyvendinimo, ekonominius, migracijos valdymo, žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos, klimato kaitos klausimus, užsienio ir saugumo politikos klausimus, daugiausia dėmesio skirdamos regioniniams pokyčiams, ir junglumo klausimus, spręstus, be kita ko, 2025 m. spalio mėn. įvykusiame ministrų susitikime dėl tarpregioninio saugumo ir junglumo. ES yra strategiškai suinteresuota plėtoti atsparias ir veiksmingas transporto, energetikos ir skaitmenines jungtis, jungiančias Vidurinę Aziją su Pietų Kaukazu ir su ES. Praėjusiais metais surengti aukšto lygio dialogai ekonomikos, prekybos, migracijos ir saugumo bei klimato klausimais, atsižvelgiant į atitinkamas Tarybos išvadas. Be to, didelį susirūpinimą tebekelia nuolatinis demokratinių standartų, teisinės valstybės principo laikymosi prastėjimas, teisminių institucijų nepriklausomumo ir pagarbos pagrindinėms teisėms mažėjimas. Nuo 2025 m. pradžios pareikšta daug ieškinių renkamesiems pareigūnams, opozicijos veikėjams ir partijoms, politiniams aktyvistams, pilietinės visuomenės ir verslo atstovams, žurnalistams ir kitiems asmenims, daug jų suimta ir pareikšti kaltinimai, dėl to kilo klausimų dėl Turkijos vadovavimosi demokratinėmis vertybėmis. Dialogas teisinės valstybės klausimais yra neatsiejama ES ir Turkijos santykių dalis ir bus toliau dedamos pastangos spręsti šių nerimą keliančių pokyčių problemą.

Dėl **Sakartvelo** Europos Vadovų Taryba⁶ 2024 m. birželio ir spalio mėn. padarė išvadą, kad Sakartvelo valdžios institucijų veiksmai sukėlė pavojų šalies narystės ES siekiui ir stojimo procesas dėl jų *de facto* sustojo. 2024 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryba apgailestavo dėl Sakartvelo vyriausybės sprendimo sustabdyti šalies stojimo į ES procesą iki 2028 m. Nuo to laiko padėtis dar labiau pablogėjo. Sakartvelas patyrė didelį demokratijos nuosmukį, spartų teisinės valstybės silpnėjimą ir griežtą pagrindinių teisių apribojimą. Sisteminiai ir sistemingi valdžios institucijų represiniai veiksmai, be kita ko, teisės aktai, kuriais mažinama pilietinė erdvė, ribojamos pagrindinės teisės, nepriklausomos žiniasklaidos veikimas ir kurie yra nukreipti prieš LGBTIQ asmenis, visiškai nebaudžiamas teisėsaugos institucijų perteklinis jėgos naudojimas ir ES priešiška retorika akivaizdžiai prieštarauja ES vertybėms, ir tai nėra veiksmai, kurių tikimasi iš ES šalies kandidatės. Be to, padėtis, susijusi su Komisijos rekomendacijoje dėl šalies kandidatės statuso nustatytais devyniais veiksmais gerokai pablogėjo, todėl šalis dar labiau nutolo nuo ES kelio. Institucijos, turėjusios puoselėti teisinę valstybę, buvo naudojamos šališkiems tikslams, dėl to suprastėjo jų darbo etika. Valdžios institucijos nesiėmė jokių veiksmų, kad pakeistų padėtį ir sugrąžintų šalį į ES kelią. Pagrindinių opozicijos veikėjų įkalinimas kartu su valdančiosios partijos paskelbtu ketinimu uždrausti tam tikras opozicines partijas ir nustatyti draudimus su jomis susijusiems asmenims yra tiesioginis išpuolis prieš demokratinį pliuralizmą.

⁴ EUCO 12/24.

⁵ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16983-2024-INIT/lt/pdf>.

⁶ EUCO 15/24; EUCO 25/24.

Albanija, Juodkalnija, Šiaurės Makedonija ir Bosnija ir Hercegovina ir toliau visapusiškai derino savo pozicijas su **ES bendra užsienio ir saugumo politika**. Bosnijai ir Hercegovinai tebėra sunku įgyvendinti sankcijas ir tikimasi, kad šalis toliau stiprins savo gebėjimus įgyvendinti ribojamąsias priemones ir užtikrinti jų vykdymą. Kosovas toliau savanoriškai derino savo pozicijas su BUSP ir įgyvendino ES ribojamąsias priemones, o tai rodo aiškų jo pasiryžimą gerbti ES vertybes, kurių ES ne kartą palankiai įvertino. Siekdama teikti informaciją apie Kosovo konvergenciją su BUSP pagal ES ir Kosovo stabilizacijos ir asociacijos susitarimą, Komisija nuo kitų metų įtrauks specialų 31 skyrių. Bendras Ukrainos ir Moldovos suderinimo lygis išliko labai aukštas.

Serbijos suderinimo su BUSP lygis tebėra žemas. Serbija toliau bendradarbiavo su ES kovos su sankcijų apėjimu srityje, tačiau, siekdama pažangos kelyje į ES, ji turi gerokai pagerinti savo suderinimo lygį. Galimybė Rusijos piliečiams greitai įgyti teises vykti į ES be vizos gaunant Serbijos pilietybę gali kelti pavojų ES saugumui. **Sakartvelo** suderinimo su BUSP lygis smuko ir yra žemas. Vis dar kelia susirūpinimą bendrų didelio prioriteto ir ekonomikai itin svarbių prekių reeksportas. Skrydžių iš Sakartvelo į įvairias paskirties vietas Rusijoje toliau labai daugėjo. Sakartvelas turėtų aktyviau bendradarbiauti užkirsdamas kelią tam, kad jo teritorija ir (arba) Sakartvele registruoti juridiniai asmenys būtų naudojami ES ribojamosioms priemonėms apeiti. **Turkija** suderinimo su BUSP srityje pažangos nepadarė, jos suderinimo lygis ataskaitiniu laikotarpiu ir toliau labai žemas. Turkija bendradarbiauja su ES, kad sustabdytų ES sankcijų Rusijai apėjimą, ir pasiekia tam tikrų rezultatų. Ji yra raginama šį bendradarbiavimą tęsti ir intensyvinti. Tikimasi, kad tos šalys kandidatės, kurios to dar nedaro, pirmumo tvarka vykdys išpareigojimą ir pagal savo derybų programas geriau suderins pozicijas su BUSP, įskaitant ribojamąsias priemones, ir vengs veiksmų bei pareiškimų, prieštaraujančių ES pozicijoms užsienio politikos srityje.

III.2. PAGRINDINIAI STOJIMO PROCESO PRINCIPAI

Pagrindiniai stojimo į ES proceso principai, atspindintys ES vertybes ir principus, yra **teisinės valstybės principas, pagrindinės teisės, demokratiškos institucijų veikimas, viešojo administravimo reforma ir ekonominiai kriterijai**. Kad žmonės būtų lygūs prieš ir pagal įstatymą ir galėtų praktiškai naudotis pagrindinėmis teisėmis, pagrindinių principų srityje būtinos įtikinamos reformos ir nepanaikinami laimėjimai. Plėtos šalis siekiant narystės labai svarbu įtvirtinti šiose srityse pasiektus rezultatus. Teisinė valstybė ir geras valdymas suteikia teisinį tikrumą ir yra pagrindas, kuriuo remiantis galima skatinti konkurencingumą ir sudaryti sąlygas tiesioginėms užsienio investicijoms, socialinei ir ekonominei pažangai bei klestėjimui. Be to, siekiant, kad visose politikos srityse, įskaitant didelės ES teikiamos finansinės paramos valdymą, būtų pasiekta atitiktis ES *acquis*, labai svarbu turėti stabilias institucijas. Tebėra svarbu užtikrinti, kad plėtos šalys rinktų patikimus oficialius statistinius duomenis.

Praėjusiais metais didžiausia pažanga vykdant reformas, susijusias su pagrindiniais principais, buvo pastebėta Juodkalnijoje, Albanijoje, Moldovoje ir Ukrainoje. Sakartvele, priešingai, pagrindinių principų laikymasis drastiškai pablogėjo.

2025 m., kaip ir 2024 m., į teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą⁷, be ES valstybių narių, įtrauktos keturios šalys kandidatės: Albanija, Šiaurės Makedonija, Juodkalnija ir Serbija. Tai taip pat daroma siekiant laipsniškos integracijos, norint, kad plėtos šalyse prieš įstojant ir įstojus į ES tvirtai ir negrįžtamai įsitvirtintų demokratija ir teisinė valstybė. Ši

⁷ COM(2025) 900 *final*.

veikla papildo plėtros ataskaitas, kuriose išsamiai aptariami visi demokratiškos institucijų veikimo, teisinės valstybės ir pagrindinių teisių aspektai, taip pat visi ES *acquis* skyriai.

Demokratiškos institucijų veikimas

Stabilios ir tvirtos **demokratinės institucijos** tebėra labai svarbios stojimo procese ir būtinos politiniam stabilumui užtikrinti. Keliose plėtros šalyse demokratiškos procesams vyksti toliau trukdė problemos, susijusios su poliarizacija, ribota parlamentine priežiūra ir vangiu viešų konsultacijų sistemų įgyvendinimu. Sakartvele demokratijos padėtis labai pablogėjo, institucijoms ir įstaigoms, kurios labai svarbios užtikrinant tinkamą demokratijos veikimą, trūksta nešališkumo ir nepriklausomumo. Kai kuriose šalyse rinkimų procesai iš esmės buvo taikūs, konkurencingi ir profesionaliai surengti. Tačiau keliose šalyse reikia didelių reformų, kad būtų atsižvelgta į likusias Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratiškos institucijų ir žmogaus teisių biuro ir Venecijos komisijos rekomendacijas, visų pirma siekiant padidinti visuomenės pasitikėjimą rinkimų procesais. Sakartvele 2024 m. spalio mėn. parlamento rinkimai ir 2025 m. spalio mėn. vietos rinkimai pasižymėjo didele poliarizacija ir demokratišku regresu – pranešama apie bauginimą, prievartą ir spaudimą rinkėjams, o tai sukėlė susirūpinimą dėl žmonių galimybių laisvai susidaryti nuomonę ir balsuoti nebijant persekiojimo. Moldova, siekdama kovoti su užsienio šalių kišimosi į rinkimus ir rinkimų korupcijos grėsmėmis, iš dalies pakeitė savo teisinę sistemą. Svarbu dirbti toliau siekiant užbaigti su rinkimais susijusių teisės aktų derinimą su Europos standartais.

Nors daugelis šalių turi teises sistemas, kuriomis sudaromos palankios sąlygos **pilietinei visuomenei**, įgyvendinimo sunkumai lėmė nuolatines problemas, visų pirma susijusias su menku nacionalinių valdžios institucijų skiriamu finansavimu ir prasmingomis konsultacijomis. Be to, didelį susirūpinimą kelia ribojamųjų teisės aktų priėmimas kai kuriose šalyse ir strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP) naudojimas, nes dėl to mažėja pilietinė erdvė. Sakartvele priimti ir vykdomi ribojamieji teisės aktai, nukreipti prieš aktyvistus, pilietinę visuomenę ir nepriklausomą žiniasklaidą, kelia grėsmę demokratiškos pagrindams ir šalyse kandidatėse neturi precedento. Be to, suėmimai ir kitos prievartos priemonės, kurių imamasi per demonstracijas Sakartvele, taip pat Serbijoje, daro atgrasomąjį poveikį pilietinei visuomenei, padėtį dar labiau apsunkina žodiniai išpuoliai ir šmeižto kampanijos, įskaitant aukšto lygio pareigūnų vykdomas šmeižto kampanijas. Turkijoje pilietinė erdvė dėl ilgalaikio teismo ir administracinio valdžios institucijų spaudimo dar labiau susitraukė. Vis dėlto kai kuriose šalyse įvyko ir vilčių teikiančių pokyčių, įskaitant Šiaurės Makedonijos vyriausybės ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimo tarybos veiklos atnaujinimą ir trijų teisės aktų, kuriais siekiama stiprinti Ukrainos piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą ir konsultavimąsi su jomis, priėmimą.

Viešojo administravimo reforma

Bendra pažanga įgyvendinant rekomendacijas dėl **viešojo administravimo reformų** yra nedidelė. Nors šalys kandidatės rodo esančios pasirengusios priimti būtinas strategines programas ir politikos planavimo priemones, tai įgyvendinama vangiai. Taip yra visų pirma dėl administracinių gebėjimų trūkumo, būtinybės keisti administracinę kultūrą, kad būtų galima vykdyti ilgalaikes reformas, taip pat nepakankamos politinės atsakomybės. Didžiulė žmogiškųjų išteklių valdymo problema tebėra valstybės tarnybos politizavimas. Reikia daryti pažangą užtikrinant atskaitomybės kultūrą, nes pagrindinės institucijos, pavyzdžiui, nacionaliniai parlamentai arba aukščiausiosios audito tarnybos, neišnaudoja visų savo galimybių vykdyti vyriausybės viešojo administravimo kontrolę.

Visos šalys yra sukūrusios patikimą ir tinkamą strateginę **viešųjų finansų valdymo** sistemą. Pažanga ir toliau iš esmės yra susijusi tik su pagrindiniais aspektais, pavyzdžiui, nepriklausomų fiskalinių tarybų ir sistemų, skirtų fiskalinei drausmei ir mokestinėms pajamoms stebėti, steigimu, viešųjų investicijų valdymu ir strateginio planavimo susiejimu su vidutinės trukmės biudžeto sistemomis.

Teisminės institucijos ir pagrindinės teisės

Dauguma plėtros šalių toliau investavo į savo **teisminių institucijų** veikimą – įgyvendino sektorių reformas. Tačiau šių reformų poveikis yra nevienareikšmis. Albanijoje, Ukrainoje, Moldovoje buvo toliau stiprinamas nepriklausomumas ir atskaitomybė, be kita ko, vykdam tikrinimo procesus, šiose šalyse patobulintas nuopelnais grindžiamas skaidrus valdymo organų skyrimas ir veikimas. Juodkalnijoje po intensyvaus 2024 m. reformų laikotarpio įgyvendinant patobulintą teisinę sistemą, kuria užtikrinamas teisminių institucijų nepriklausomumas, nešališkumas ir atskaitomybė, gauti pirmieji teigiami rezultatai. Tuo pat metu nederamas poveikis ir bandymai apriboti teisminių institucijų nepriklausomumą pakenkė teisinei valstybei ir demokratijai Turkijoje ir tam tikru mastu Serbijoje. Sakartvele dėl teisinių pokyčių labai sumažėjo teisminių institucijų nepriklausomumas ir sąžiningumas, todėl padidėjo teisminių institucijų užvaldymo rizika. Kitose šalyse (pvz., Šiaurės Makedonijoje, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Kosove) įgyvendinant pagrindines šiam sektoriui skirtas rekomendacijas padaryta pažanga nedidelė. Kad būtų pasiekta atitiktis Europos standartams, visose šalyse reikia nenuilstamai vykdyti reformas, didinti valdymo organų pajėgumus ir skirti tinkamus žmogiškuosius, techninius ir finansinius išteklius.

Didelė problema, kurią plėtros šalys turi spręsti prioritetine tvarka, tebėra **korupcija**. Albanijoje ir Moldovoje imtasi tolesnių veiksmų siekiant stiprinti teises ir institucines sistemas, kad būtų užkirstas kelias korupcijai ir su ja kovojama, o Juodkalnijoje įtvirtinami praėjusiais metais priimti patobulinimai. Ukrainos teisės aktų pakeitimai galėjo susilpninti specializuotas kovos su korupcija institucijas, tačiau buvo greitai atšaukti. Bet kokių veiksmų, kuriais silpninamos arba atšaukiamos ryžtingos kovos su korupcija reformos, turi būti vengiama. Reikia šalinti įvairių valstybės užvaldymo riziką, visų pirma Bosnijoje ir Hercegovinoje, Sakartvele, Serbijoje ir Turkijoje. Siekiant užtikrinti plėtros šalyse teisinės valstybės principo laikymąsi ir ekonominę plėtrą, reikia ryžtingai kovoti su aukšto lygio korupcija, organizuotu nusikalstamumu, sukčiavimu mokesčiais ir neproporcinga asmeninių interesų įtaka politinei, ekonominei ir viešajai erdvėms. Labai svarbu turėti politinės valios ir ryžto didinti skaidrumą ir sąžiningumą, be kita ko, kurti veiksmingas turto deklaravimo ir interesų konfliktų nustatymo bei švelninimo sistemas. Reikia holistinio požiūrio, kuriuo vadovaujantis būtų nuosekliai įgyvendinamos kovos su korupcija strategijos ir užtikrinama, kad kovos su korupcija įstaigos būtų veiksmingos, nepriklausomos ir gautų pakankamai išteklių. Nors rezultatai palaipsniui gerėja, visų pirma Albanijoje, Kosove, Juodkalnijoje, Moldovoje ir Ukrainoje, visose plėtros šalyse reikia toliau dėti ir intensyvinti pastangas tirti korupciją, ypač aukštesniu lygiu, ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už ją. Taip pat reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų kuriama ir išsaugoma tiriamajai žurnalistikai ir pilietinei visuomenei palanki aplinka.

Daugumoje plėtros šalių iš esmės sukurtos teisinės sistemos, kuriomis užtikrinama pagarba **pagrindinėms teisėms**, jų apsauga ir įgyvendinimas, ir padaryta pažanga suderinant teisės aktus su ES *acquis*. Tačiau vis dar esama suderinimo spragų, visų pirma susijusių su duomenų apsauga, procesinėmis ir nukentėjusiųjų teisėmis, žiniasklaidos laisve, nediskriminavimu, neapykantos nusikaltimais ir neapykantos retorika, asmenų su negalia teisėmis, be kita ko, prieinamumu, lyčių lygybe, LGBTIQ asmenų teisėmis ir smurtu dėl lyties. Kai kuriose šalyse pablogėjo žmogaus teisių užtikrinimas ir visais atvejais reikia

sisteningiau laikytis tarptautinių ir Europos stebėsenos organų, ombudsmeno ar nacionalinių žmogaus teisių institucijų, lygybės įstaigų ir duomenų apsaugos institucijų rekomendacijų. Šioms institucijoms taip pat reikia papildomų tvarių išteklių. Be to, reikia stiprinti jų nepriklausomumą. Visos šalys turi užtikrinti, kad būtų vykdomi Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai. Susirūpinimą tebekelia kalinimo sąlygos ir kankinimo bei netinkamo elgesio prevencijos priemonės (visų pirma Šiaurės Makedonijoje, Ukrainoje, Moldovoje ir Sakartvele). Kai kuriose šalyse padaugėjo asociacijų ir susirinkimų laisvės bei saviraiškos laisvės apribojimų, kaip antai Serbijoje, Turkijoje ir Sakartvele, pastarajame, be kita ko, priėmus represinius teisės aktus.

Demokratinės visuomenės pagrindas yra **saviraiškos laisvė**, žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas. Šioje srityje padėtis šiek tiek pagerėjo Juodkalnijoje ir Šiaurės Makedonijoje. Apskritai žiniasklaidos sektoriui daugumoje plėtros šalių vis dar būdinga žiniasklaidos koncentracija ir politinė įtaka ir jis labai veikiamas FIMI (užsienio vykdomo manipuliavimo informacija ir kišimosi) veiklos. Reikia užtikrinti reguliavimo institucijų ir visuomeninių transliuotojų nepriklausomumą – toliau dėti pastangas didinti pliuralizmą, nepriklausomumą, gerinti žurnalistikos kokybę ir žurnalistų darbo sąlygas. Keliose šalyse padaugėjo žurnalistų bauginimo, įskaitant strateginius ieškinius dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP), grasinimų, represijų, fizinių išpuolių ir sulaikymo atvejų. Tai sukėlė regresą Serbijoje, Sakartvele ir Turkijoje. Reikia užtikrinti, kad teisėsaugos ir teisminės institucijos tokiais atvejais sistemingai imtųsi veiksmų.

Reikia nuolat dėti pastangas toliau derinti teisės aktus su ES *acquis*, užtikrinti veiksmingą lygybės ir **nediskriminavimo** teisės aktų įgyvendinimą, kovoti su neapykantos nusikaltimais, neapykantos retorika ir su nuolatine romų, LGBTIQ asmenų, asmenų su negalia ir mažumoms priklausančių asmenų diskriminacija. **Smurtas dėl lyties**, ypač smurtas artimoje aplinkoje, tebėra plačiai paplitęs visose plėtros šalyse, ir reikia dėti pastangas užtikrinti faktinį specializuotų paramos aukoms tarnybų prieinamumą ir jų pajėgumus. **Vaikų apsauga** buvo sustiprinta, visų pirma Ukrainoje, tačiau visos šalys turėtų toliau teikti pirmenybę sistemingam vaikų apsaugos sistemų integravimui, spartindamos tėvų globos netekusių vaikų ir **asmenų su negalia** (įskaitant vaikus) deinstitutionalizavimą.

Teisingumas, laisvė ir saugumas

Buvo toliau daroma pažanga **kovoiant su sunkių formų ir organizuotu nusikalstamumu**, siekiant neleisti plėtros šalių nusikalstamoms grupuotėms veikti savo šalyse ir tarptautiniu mastu, taip pat ES. Pastangos pasiekti gerų rezultatų vykdan tyrimus, baudžiamąjį persekiojimą ir priimant galutinius apkaltinamuosius nuosprendžius visose sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo srityse padėjo pasiekti tam tikrą pažangą, kuri rodo, kad apskritai padėtis nuolat gerėja, ir tai turėtų būti daroma toliau. Plėtros šalys turėtų stiprinti savo gebėjimus atlikti proaktyvius žvalgybos duomenimis grindžiamus tyrimus, kad galėtų nagrinėti sudėtingus organizuoto nusikalstamumo atvejus. Kai kuriose šalyse, visų pirma Albanijoje, pagerėjo specializuotų prokuratūrų gebėjimai veiksmingai vykdyti organizuotų nusikalstamų grupių baudžiamąjį persekiojimą ir jie turėtų būti toliau plėtojami. Keliose šalyse taip pat reikia stiprinti organizuoto nusikalstamumo tyrimus ir baudžiamąjį persekiojimą vykdančių institucijų bendradarbiavimo ir koordinavimo mechanizmus, visų pirma tai turi būti daroma Bosnijoje ir Hercegovinoje, Sakartvele, Moldovoje ir Ukrainoje. Pastarosiose dviejose šalyse turėtų būti tęsiamos vykdomos reformos.

ES valstybių narių ir plėtros šalių **teisėsaugos ir teisminis bendradarbiavimas** ir toliau davė teigiamų rezultatų. Dauguma plėtros šalių glaudžiai bendradarbiauja su Europos Sąjungos teisėsaugos mokymo agentūra (CEPOL), Europolu, Eurojustu ir Europos prokuratūra (EPPO). Buvo sudarytos kelios naujos jungtinės tyrimo grupės, kurių darbo rezultatas –

sėkmingas tam tikrų asmenų sulaikymas. Dalyvavimas Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykės platformos veikloje, nors vis dar netolygus, apskritai suintensyvėjo ir turėtų būti toliau tęsiamas, visų pirma siekiant veiksmingai tirti organizuotų nusikalstamų grupių veiklą ir vykdyti jų baudžiamąjį persekiojimą.

Visose plėtros šalyse viena iš organizuotų nusikalstamų grupių plačiausiai vykdomos veiklos sričių tebėra **prekyba narkotikais**. Konfiskuoti narkotikai turėtų būti sistemingiau naikinami pasiekiant tik baudžiamajam procesui reikalingą ėminį. Albanijoje ir Moldovoje padaryta pažanga kuriant nacionalines ankstyvojo perspėjimo apie naujas psichoaktyviasias medžiagas sistemas. Tvirčiau bendradarbiaujama su Europos Sąjungos narkotikų agentūra, atsižvelgiant į peržiūrėtus jos įgaliojimus.

Išsamių regioninių veiksmų gairių dėl **šaulių ir lengvųjų ginklų (ŠLG)** kontrolės Vakarų Balkanuose įgyvendinimas davė teigiamų rezultatų daugelyje sričių ir turėtų būti tęsiamas. Moldova taip pat daro nuolatinę pažangą ŠLG kontrolės srityje ir turėtų toliau spręsti likusius uždavinius. Didelė pažanga ŠLG kontrolės srityje padaryta ir turėtų būti daroma toliau ir Ukrainoje.

Labai sumažėjus neteisėtos migracijos srautams į ES Vakarų Balkanų maršrutu, plėtros šalims reikės dėti daugiau pastangų **kovoti su prekyba žmonėmis** ir toliau mažinti neteisėtai gabenamų migrantų skaičių. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas prekybos žmonėmis prevencijai ir pagalbos teikimui prekybos žmonėmis aukoms, be kita ko, siekiant padėti išvengti pakartotinio tapimo prekybos žmonėmis auka ir skatinti reintegraciją. Plėtros šalys, visų pirma Serbija, Juodkalnija, Moldova ir Turkija, ėmėsi svarbių veiksmų, kad sustiprintų savo kovos su prekyba žmonėmis politiką, – dar labiau sustiprino savo teisinę, institucinę arba veiklos sistemas, skirtas kovoti su prekyautojais žmonėmis ir padėti aukoms.

Kadangi organizuotas nusikalstamumas vis dažnesnis skaitmeninėje erdvėje, labai svarbu, kad plėtros šalys stiprintų pajėgumus tirti nusikaltimus, vykdomus pasinaudojant kibernetine erdve.

Reikia gerinti gebėjimus kovoti su **ekonominiais nusikaltimais, tarptautiniu sukčiavimu mokesčiais ir pinigų plovimu**. Juodkalnija, Šiaurės Makedonija, Albanija, Serbija ir Moldova praėjusiais metais padarė pažangą kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu srityse. Visos plėtros šalys turi pasiekti svarių rezultatų pinigų plovimo tyrimų, baudžiamojo persekiojimo ir galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių už jį, be kita ko, kaip už atskirą nusikaltimą, srityje. Šioje srityje būtina toliau derinti teisės aktus su ES *acquis* dėl pinigų plovimo kriminalizavimo, taip pat dėl kovos su terorizmo finansavimu ir turto susigrąžinimo. Kai kurios šalys padarė pažangą sistemingiau inicijuodamos finansų tyrimus. Tačiau apskritai vis dar nepakanka pajėgumų pradėti tokius tyrimus ir veiksmingai areštuoti ir konfiskuoti turtą. Siekiant veiksmingai atsekti ir konfiskuoti neteisėtus finansinius srautus, reikia dėti daugiau pastangų rinkti ir platinti patikimą informaciją, be kita ko, didinti informacijos apie tikrąją nuosavybę skaidrumą, visų pirma naudojantis tikrųjų savininkų registrais, ir gerinti tarpinstitucinę prieigą prie atitinkamų duomenų bazių. Be to, turėtų būti naudojamos visos turimos konfiskavimo priemonės. Nors turto susigrąžinimo tarnybos plėtros šalyse vis dar steigiamos netolygiai, padaryta tam tikra pažanga, visų pirma Albanijoje ir Kosove. Reikia plėtoti papildomus pajėgumus, kad būtų galima kovoti su piktnaudžiavimu kriptovaliutomis nusikalstamais tikslais. Plėtros šalys turi užtikrinti, kad jų muitinės turėtų tinkamus įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo pajėgumus ir bendradarbiautų su savo mokesčių administratoriais.

Daug dėmesio ir toliau reikia skirti **terorizmui, smurtiniam ekstremizmui ir radikalizacijai**. Toliau buvo įgyvendinamas Bendras Vakarų Balkanų kovos su terorizmu

veiksmų planas, o 2025 m. spalio mėn. pasirašytas naujas bendras veiksmų planas. Plėtros šalys turėtų užtikrinti, kad jų teisinėse sistemose teroristiniai nusikaltimai būtų veiksmingai kriminalizuojami ir kad jos būtų suderintos su ES *acquis* dėl sprogstamųjų medžiagų pirmtakų ir teroristinio turinio internete. Radikalizacija internete, visų pirma jaunimo ir nepilnamečių, ir radikalizacija kalėjimuose tebėra didžiausią susirūpinimą keliantys ir sudėtingiausi su radikalizacija susiję klausimai. Reikia dėti daugiau pastangų užkirsti kelią šiems reiškiniams ir imtis konkrečių kovos su teroristiniu turiniu internete priemonių. Daugelyje plėtros šalių terorizmo ir smurtinio ekstremizmo prevencijos ir kovos su jais koordinavimo mechanizmus dar reikia sukurti arba išplėtoti.

Teisės aktų ir institucinis suderinimas su ES ypatingos svarbos subjektų atsparumo sistema visur tebėra ankstyvame etape. Reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų parengti nacionalinės teisės aktai ir nustatyti ypatingos svarbos infrastruktūros objektai, laikantis ES *acquis*.

Didelis politinis, visuomenės ir saugumo iššūkis plėtros šalyse tebėra **hibridinės grėsmės**. Šios grėsmės apima užsienio vykdomą manipuliavimą informacija ir kišimąsi (FIMI) ir fizinius bei kibernetinius išpuolius, visų pirma prieš ypatingos svarbos infrastruktūros objektus. Keliant tokias grėsmes siekiama paminti pagrindines ES demokratines vertybes ir suskaldyti ES ir plėtros šalių visuomenę. Ypač Moldova įrodė esanti atspari nepaliamam Rusijos kišimuisi į parlamento rinkimus. Plėtros šalyse reikia dėti daugiau pastangų, kad FIMI ir dezinformacijai nebūtų vietos ir kad padidėtų visuomenės atsparumas (taip pat žr. šio komunikato IV dalį). ES parama šalims kandidatėms ir bendradarbiavimas su jomis didinant abipusį atsparumą dar labiau sustiprinta.

Migracija

ES tebėra tvirtai įsipareigojusi bendradarbiauti su Vakarų Balkanais ir Turkija ir juos remti, laikydama visapusiško požiūrio į **neteisėtos migracijos** klausimo sprendimą, be kita ko, kovodama su neteisėtu migrantų gabenimu ir prekyba žmonėmis, gerindama sienų valdymą, bendradarbiavimą prieglobsčio, apsaugos ir priėmimo srityje, intensyvindama darbą grąžinimo srityje ir kartu užtikrindama pagrindinių teisių apsaugą ir geresnę vizų politikos suderinimą. Nors neteisėtos migracijos srautai Vakarų Balkanų maršrutais sumažėjo, norint išspręsti neteisėtos migracijos šiais maršrutais problemą, visų pirma neteisėtos ir smurtinės nusikaltėlių tinklų, susijusių su neteisėtu migrantų gabenimu ir prekyba žmonėmis, veiklos problemą, negalima prarasti budrumo.

2024 m. neteisėtos sienos kirtimo iš Vakarų Balkanų į ES atvejų skaičius, palyginti su 2023 m., sumažėjo 78 proc. – taigi tęsėsi 2023 m. konstatuota tokių atvejų skaičiaus mažėjimo (31 proc. mažiau, palyginti su 2022 m.) tendencija. Labai stipri tokių atvejų skaičiaus mažėjimo tendencija tęsėsi ir 2025 m. – per pirmuosius aštuonis metų mėnesius nustatytų atvejų skaičius sumažėjo 47 proc., palyginti su tuo pačiu 2024 m. laikotarpiu. Ši pažanga susijusi su didesnėmis vykdymo užtikrinimo pastangomis regione ir ES veiksmų planu dėl Vakarų Balkanų. Sienų valdymas pagerėjo ir dėl pastaraisiais metais spartesnio derinimo su ES *acquis*. Prioritetinės sritys: veiksmingas sienų valdymas, kova su neteisėtu migrantų gabenimu ir prekyba žmonėmis, grąžinamų asmenų skaičiaus didinimas ir bendradarbiavimas prieglobsčio ir apsaugos bei priėmimo sistemų srityse.

Apskritai ES bendradarbiavimas su Vakarų Balkanais kovos su neteisėtu migrantų gabenimu ir prekyba žmonėmis srityje duoda rezultatų. Vakarų Balkanų partneriai parodė tolydų ryžtą bendradarbiauti šioje srityje.

Per pirmąjį 2025 m. pusmetį rytinės Viduržemio jūros regiono dalies maršrutu iš Turkijos atvykstančių asmenų skaičius sumažėjo daugiau nei trečdaliu, mažiau asmenų atvyko ir visais papildomais maršrutais. Panašiai, iš Turkijos į Italiją atvyko 36 proc. mažiau asmenų,

palyginti su tuo pačiu laikotarpiu 2024 m. Nors jūrų maršrutais iš Turkijos į Italiją ir Kiprą atvykstančių asmenų 2024 m. gerokai sumažėjo, neteisėtai iš Turkijos į Graikiją per sausumos sienas atvykstančių asmenų gerokai padaugėjo. Komisija įgyvendina 2023 m. spalio mėn. priimtą ES veiksmų planą dėl rytinės Viduržemio jūros regiono dalies maršruto. ES toliau remia dideles Turkijos pastangas priimti 2,7 mln. pabėgėlių, daugiausia iš Sirijos, ir bendradarbiauja su Turkijos valdžios institucijomis, kad būtų užkirstas kelias neteisėtai migracijai. Labai svarbiu ES ir Turkijos bendradarbiavimo elementu išlieka 2016 m. kovo mėn. ES ir Turkijos pareiškimo bei ES ir Turkijos readmisijos susitarimo įgyvendinimas. Dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą ir toliau vyksta masinis gyventojų perkėlimas Ukrainoje ir platesniame regione. Platesnio regiono šalys, visų pirma Moldova, toliau priima pabėgėlius iš Ukrainos ir taip prisideda prie apsaugos ir integracijos pastangų.

Siekiant išvengti migracijos ar saugumo rizikos ES, visi Vakarų Balkanų partneriai prioritetine tvarka turėtų tęsti derinimą su **trečiųjų šalių, kurių piliečiams taikomas reikalavimas turėti vizą, ES sąrašu**. Kol nėra visiško suderinimo, plėtros šalys turėtų užtikrinti griežtą trečiųjų šalių piliečių, kuriems netaikomas reikalavimas turėti vizą, tikrinimą. Pilietybės suteikimo investuotojams iš trečiųjų šalių, kurių piliečiams ES taikomas reikalavimas turėti vizą, programos ir praktika kelia saugumo arba neteisėtos migracijos riziką, o tai kenkia ES vizų politikai, todėl jos turėtų būti nutrauktos prioriteto tvarka.

Kai kurioms ES valstybėms narėms ir toliau kelia didelių sunkumų plėtros partnerių, kurių piliečiams netaikomas reikalavimas turėti vizą, piliečių teikiami nepagrįsti prieglobsčio prašymai.

Nuo 2022 m. suderėti, pasirašyti arba pradėti įgyvendinti penki nauji susitarimai dėl statuso, pagal kuriuos Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra (FRONTEX) gali dislokuoti papildomus Europos sienų ir pakrančių apsaugos nuolatinio korpuso būrius Vakarų Balkanuose.

Padaryta pažanga derinant nacionalines sistemas su **Šengeno reikalavimais**. Tai labai svarbu siekiant aprūpinti plėtros šalis reikiamomis priemonėmis ir ištekliais, kad jos galėtų spręsti bendras problemas, be kita ko, grėsmių saugumui ir neteisėtos migracijos problemas. Juodkalnija, Albanija ir Serbija padarė pažangą rengdamos arba įgyvendindamos savo Šengeno veiksmų planus, o kitos šalys imasi parengiamųjų veiksmų. Nebeturėtų būti suteikiamas sezoninis bevizis režimas ir nebeturėtų būti leidžiama atvykti be vizos remiantis trečiosios šalies išduota viza arba leidimu gyventi. Didžiausią pažangą padariusios plėtros šalys turėtų dėti daugiau pastangų ir paskirti nacionalinį Šengeno koordinatorių, atsakingą už Šengeno veiksmų plano rengimą, įgyvendinimą ir stebėseną.

Ekonomika

2024 m. ekonomikos augimas išliko palyginti spartus, o daugumoje iš dešimties plėtros partnerių infliacija sumažėjo dėl mažesnių pasaulinių žaliavų kainų ir bendros atsargios pinigų politikos šalyse, turinčiose pinigų politikos autonomiją. Dėl mažesnės infliacijos ir darbo užmokesčio didėjimo padidėjo realiosios disponuojamosios pajamos, o išaugęs namų ūkių vartojimas iš esmės buvo pagrindinis Vakarų Balkanų, Moldovos ir Sakartvelo ekonomikos augimo veiksnys. Metinis BVP augimas paspartėjo Sakartvele (9,4 proc.), Kosove (4,4 proc.) ir Šiaurės Makedonijoje (2,8 proc.), o Serbijoje (3,9 proc.) ir Albanijoje (4 proc.) augimo tempai iš esmės išliko tokie patys kaip ir prieš metus. Moldovoje BVP augimas sustojo (0,1 proc.) visų pirma dėl didelio žemės ūkio nuosmukio, Juodkalnijoje jis sumažėjo beveik perpus (3,2 proc.), o Bosnijoje ir Hercegovinoje buvo kuklus (2,6 proc.), daugiausia dėl mažesnės eksporto apimtys. Ukrainos ekonomika pasirodė esanti atspari (2,9 proc.), tačiau nuo metų vidurio pagreitis susilpnėjo dėl intensyvesnių Rusijos išpuolių

prieš ypatingos svarbos infrastruktūros objektus. Turkijoje dėl griežtos pinigų politikos sumažėjo vidaus paklausa, o ekonomikos augimas (3,3 proc.) perbalansuotas taip, kad susidarė grynasis eksportas. Ryžtingi politikos veiksmai sustabdė infliacijos didėjimą, tačiau dėl politinės įtampos šalies viduje 2025 m. pavasarį kilo finansinė sumaištis.

2024 m. daugumoje plėtros partnerių einamosios sąskaitos balansas pablogėjo dėl padidėjusio importo, kurį lėmė didelė vidaus paklausa. Grynosios tiesioginių užsienio investicijų įplaukos, išreikštos BVP dalimi, šiek tiek sumažėjo, tačiau daugumoje šalių jos buvo didesnės negu tokios, kad tik padengtų išorės deficitą. Daugumoje šalių skolinimas privačiajam sektoriui padidėjo. Bankų sektoriai išlaikė tvirtas kapitalo ir palankias pinigų srauto pozicijas, o pelningumas daugeliu atvejų padidėjo dėl ir toliau didelių palūkanų maržų. Turto kokybės rodikliai apskritai pagerėjo.

2024 m. visuose Vakarų Balkanuose ir Moldovoje labai padidėjo valdžios sektoriaus pajamos. Išlaidos daugelyje šalių buvo mažesnės, nei numatyta biudžete, ir tai dažnai atspindėjo mažesnes, nei planuota, kapitalo išlaidas. Įvykdžius biudžetą biudžeto deficitas paprastai buvo mažesnis, nei tikėtasi. Fiskalinės problemos kyla, be kita ko, dėl ribotų pajamų bazių, viešųjų investicijų valdymo trūkumų, fiskalinio valdymo spragų ir, kai kuriais atvejais, vidutinio dydžio arba didelės valstybės skolos.

Nors daugumoje plėtros partnerių padėtis darbo rinkoje šiek tiek pagerėjo, nes 2024 m. mažėjo nedarbas ir didėjo užimtumo lygis, dalyvavimo lygis apskritai išliko žemas, o nedarbas, visų pirma moterų ir jaunimo, buvo didesnis nei ES. Aktyvi darbo rinkos politika nepakankamai orientuota į pažeidžiamiausių gyventojų grupes, problemų tebekelia nedeklaruojamas darbas. Dėl nepakankamų investicijų į žmogiškąjį kapitalą ir nepakankamai išvystytą švietimo ir mokymo sistemų išlieka struktūrinė įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis. Siekiant išspręsti šias problemas, būtina visapusiškais reformomis toliau gerinti švietimo kokybę, tinkamumą ir įtraukumą ir skatinti jaunimo dalyvavimą. Ekonominė konvergencija turi būti derinama su socialine konvergencija, grindžiama ES socialinių teisių ramsčio principais ir ES socialinės srities *acquis*. Kad tai būtų pasiekta, labai svarbu, kad visos plėtros šalys darytų pažangą plėtodamos gerai veikiančias darbo rinkos struktūras ir institucijas, veiksmingas socialinės apsaugos sistemas ir tvirtą socialinį dialogą.

Visos dešimt plėtros šalių turi paspartinti struktūrines reformas, kad būtų sudarytos sąlygos tvariam ekonomikos augimui vidutinės trukmės laikotarpiu ir daroma pažanga siekiant atitikti ekonominius narystės ES kriterijus. Kad tai būtų pasiekta, reikia užtikrinti veikiančią rinkos ekonomiką ir parodyti pajėgumą atlaikyti ES konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas. Ekonominė politika taip pat turėtų būti remiami plataus užmojo žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos tikslai. Plėtros šalys turi skubiai skirti dėmesio priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir atsparumo didinimo politikos vykdymui. Šalių pastangas vykdyti reformas ES remia Vakarų Balkanų⁸ ir Moldovos⁹ ekonomikos augimo planais, Ukrainos planu¹⁰, vykdydama intensyvų politinį dialogą bei teikdama rekomendacijas, dėl kurių bendrai susitarta per dialogą ekonomikos ir finansų klausimais, grindžiamą, *inter alia*, ekonominių reformų programomis¹¹.

III.3. EKONOMINĖ IR SOCIALINĖ KONVERGENCIJA, KONKURENCINGUMAS IR LAIPSNISKA

⁸ COM(2023) 691 *final*.

⁹ COM(2024) 470 *final*.

¹⁰ Reglamentas (ES) 2024/792.

¹¹ Dėl regreso pagrindinių principų laikymosi srityje Sakartvelas nebuvo pakviestas dalyvauti 2025 m. dialoge ekonomikos ir finansų klausimais.

INTEGRACIJA

ES ir plėtros šalių ekonominių ryšių stiprinimas yra labai svarbus šalių partnerių ir ES socialiniam ir ekonominiam vystymuisi bei konkurencingumui. ES sukūrė sistemą ir priemones, kuriomis siekiama **paspartinti plėtros šalių ir valstybių narių ekonominę ir socialinę konvergenciją** prieš plėtrą. Vakarų Balkanų ir Moldovos ekonomikos augimo planuose ir Ukrainos priemonėje numatytomis investicijomis ir reformomis plėtros šalys remiamos ir rengiamos narystei. Šias priemones papildo asociacijos susitarimuose ir įvairiuose sektorių susitarimuose numatyta galimybė toliau **laipsniškai integruoti šalis kandidates** į tam tikras ES politikos sritis ir atitinkamas ES pavyzdines iniciatyvas, o tai padės joms įgyvendinti ES *acquis*, palaipsniui integruotis į bendrosios rinkos dalis ir užtikrinti sklandesnį tapimą valstybėmis narėmis. Būsimose ES iniciatyvose sistemingai atsižvelgiant į plėtros aspektą būsimų valstybių narių prisijungimas bus dar labiau palengvintas.

Finansinės priemonės, kuriomis remiama socialinė ir ekonominė konvergencija

Siekdama sustiprinti **paramą reformoms** plėtros šalyse, ES pereina prie **rezultatais grindžiamų priemonių**, pavyzdžiui, politika grindžiamų paskolų ir rezultatais grindžiamo finansavimo. Taip dėmesys sutelkiamas į tai, kad būtų pasiekti konkretūs rezultatai, o ne kompensuotos išlaidos, kad ES finansinė parama būtų veiksmingesnė ir strategiškai suderinta su pagrindiniais reformų prioritetais.

Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemonė¹², Moldovos reformų ir ekonomikos augimo priemonė¹³, taip pat **Ukrainos priemonė** nukreipia paramą pagal struktūrinių reformų planus ir darbotvarkes, pagal kuriuos lėšų išmokėjimas susiejamas su išmatuojama reformų pažanga. Atlygindama už pažangą ir didindama atskaitomybę ES padeda partneriams vykdyti valdymo, ekonomikos ir teisinės valstybės reformas ir taip pasiekti geresnę atitiktį ES standartams ir vertybėms. Šios tikslinės priemonės sustiprina mūsų bendrą įsipareigojimą siekti tvaraus ekonomikos augimo, stabilumo ir galimos narystės ES. Nauji reformų ir ekonomikos augimo planai ir tai, kad susijusios priemonės jau įgyvendinamos, yra dar vienas **aiškus tvirtos ES paramos ir įsipareigojimo įrodymas**, skatinantis ekonominę konvergenciją prieš įstojant. Pirmaisiais įgyvendinimo laikotarpiais jau pasiekta tam tikrų rezultatų spartinant reformas. Plėtros šalys turi išlaikyti dabartinį pagreitį ir įdėti dvigubai daugiau pastangų, kad jų piliečiai gautų dar konkretesnės naudos.

Ukrainos priemonė yra pagrindinė ES paramos Ukrainai priemonė. Pagal ją finansinė parama susiejama su plataus užmojo augimą skatinančių reformų darbotvarke, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas struktūrinei pertvarkai ir padedama Ukrainai eiti narystės ES keliu. Ukrainos priemonė padeda siekti tikslų padėti patenkinti Ukrainos finansavimo poreikius ir remti atstatymą, sutelkti investicijas, gerinti paramą Ukrainos visuomenei ir skatinti reformas, būtinas norint įstoti į ES. Nuo spalio 1 d. pagal Priemonę sutelkta 31,3 mlrd. EUR, iš kurių 22,7 mlrd. EUR buvo tiesiogiai išmokėta valstybei pagal Priemonės I ramstį kaip parama biudžetui.

Ukrainos plane pagal Ukrainos priemonės pirmąjį ramstį nustatyta 2024–2027 m. šalies reformų ir investicijų strategija, kuria siekiama skatinti Ukrainos ekonomikos atsigavimą, atstatymą ir modernizavimą, kartu skatinant derinimą su ES *acquis*. Šie plane nustatyti konkretūs veiksmai apima įvairias esmines priemones, kuriomis siekiama trumpuoju laikotarpiu priartinti Ukrainą prie ES *acquis*, įskaitant teisės aktų, kuriais daroma pažanga įgyvendinant *acquis*, priėmimą, ES rekomendacijų įgyvendinimą ir ES standartų įvairiuose

¹² Reglamentas (ES) 2024/1449.

¹³ Reglamentas (ES) 2025/535.

sektoriuose priėmimą. Atsižvelgiant į Rusijos agresijos karo metamus iššūkius, 2025 m. spalio mėn. Ukrainos planas šiek tiek iš dalies pakeistas, kad būtų paaiškinti kai kurie veiksmai ir pakeisti tam tikri įgyvendinimo terminai, kartu išlaikant nepakeistus bendrus Ukrainos įsipareigojimus. Iki 2025 m. spalio 28 d. įvykdyti visi 44 Ukrainos plane nustatyti reformų veiksmai, taip padėtas pagrindas ilgalaikiam Ukrainos atsigavimui, Ukrainos pažanga siekiant narystės paspartėjo ir padedama užtikrinti, kad Ukrainos institucijos atitiktų ES standartus. Be to, vienuolika iš įvykdytų veiksmų padeda Ukrainai suderinti savo teisės aktus su ES *acquis*. Svarbiomis reformomis, be kita ko, padidinti gebėjimai kovoti su korupcija, pagerinti įmonių valdymo standartai, padidintas ekonominis saugumas, sugriežtinta kova su mokesčių slėpimu ir priimtas nacionalinis energetikos ir klimato srities veiksmų planas bei klimato teisės aktas. Kai kurių reformų veiksmų, be kita ko, susijusių su teisėmų sistema, dar turi būti imtasi.

2024 m. spalio mėn. priimtu **Moldovos ekonomikos augimo planu** siekiama didinti socialinę ir ekonominę konvergenciją su ES ir remti stojimo procesą, remiantis su ES susijusių reformų įgyvendinimu. Įgyvendinant trimis ramsčiais grindžiamą planą bus paspartintos socialinės, ekonominės ir su pagrindiniais principais susijusios reformos, pagerintos sąlygos patekti į ES bendrąją rinką ir padidinta finansinė parama pagal specialią **Moldovos reformų ir ekonomikos augimo priemonę**. Pagal 2025 m. kovo mėn. priimtą Priemonę ES įsipareigojo 2025–2027 m. laikotarpiui skirti didelį 1,9 mlrd. EUR paramos paketą. Gegužės 7 d. Moldova priėmė Reformų darbotvarkę, kurioje numatytos 153 reformos, o vėliau pasirašytas susitarimas dėl Priemonės ir paskolos susitarimas. Įgyvendinant šią priemonę Moldovai bus padedama modernizuotis ir tapti sėkminga būsima valstybe nare. Išankstinis finansavimas sudaro 294 mln. EUR, iš kurių 270 mln. EUR buvo išmokėta birželio 11 d. kaip paskolos, o 24,3 mln. EUR suteikta kaip dotacijos, kuriomis bus remiami vėlesniu etapu pagal Kaimynystės investicijų platformą patvirtinti investiciniai projektai. 2025 m. rugsėjo 2 d., po to, kai Moldova pranešė apie pirmuosius reformų veiksmus išmokėta pirmoji 18,9 mln. EUR paskolų dalis. Planas ir Priemonė kartu sudarys sąlygas vykdyti ir skatins reformas ir investicijas, kurių reikia stojimo procesui paspartinti, taip pat skatins tvarų Moldovos ekonomikos augimą ir priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą jos žmonių labui.

Į **Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planą** įtraukta speciali 6 mlrd. EUR vertės **reformų ir ekonomikos augimo priemonė**, kuria siekiama skatinti paramos gavėjų ekonomikos socialinę ir ekonominę konvergenciją su ES ir paspartinti regioninę ekonominę integraciją bei laipsnišką integraciją į bendrąją rinką. Priemone Vakarų Balkanams atlyginama už pažangą įgyvendinant sutartas reformų darbotvarkes ir remiamos pagrindinės investicijos prioritetinėse srityse pagal Vakarų Balkanų investicijų programą. Per pirmuosius du ataskaitų pagal Priemonę teikimo etapus išmokėta daug lėšų, o tai rodo, kad novatoriškas veiklos rezultatais grindžiamas metodas duoda rezultatų vietoje. Tačiau paramos gavėjai turi toliau dėti pastangas užbaigti likusius reformų veiksmus, kad galėtų pasinaudoti visa šios priemonės teikiama nauda.

2024 m. spalio mėn. Komisija priėmė sprendimą, kuriuo patvirtinamos penkios **reformų darbotvarkės**. 2025 m. pradėtos įgyvendinti susijusios reformos ir dalis išankstinio finansavimo išmokėta Albanijai, Juodkalnijai, Šiaurės Makedonijai ir Serbijai. 2025 m. liepos mėn. Komisija, remdamasi tuo, kad iki 2025 m. kovo mėn. buvo įvykdytos pirmojo mokėjimo etapo sąlygos, priėmė du sprendimus išmokėti lėšų Juodkalnijai ir Šiaurės Makedonijai. 2025 m. spalio mėn. Komisija leido išmokėti dar lėšų Albanijai, Juodkalnijai ir Šiaurės Makedonijai antruoju mokėjimo sąlygų vykdymo etapu, pripažindama didelę reformų pažangą ir 30 reformų darbotvarkės sąlygų įvykdymą. Atsižvelgdama į pradinį vėlavimą priimti reformų darbotvarkę, 2025 m. liepos mėn. Komisija turėjo 10 proc. sumažinti

orientacinį Bosnijos ir Hercegovinos asignavimą pagal Reformų ir ekonomikos augimo priemonę. Bosnija ir Hercegovina savo reformų darbotvarkę pateikė Komisijai patvirtinti 2025 m. rugsėjo mėn. Kosovas dėl politinės aklavietės dar neratifikavo Priemonės ir paskolos susitarimų, todėl Kosovo reformų darbotvarkėje sutartų veiksmų įgyvendinimas buvo ribotas.

Priemone papildoma parama, teikiama Vakarų Balkanams pagal **Pasirengimo narystei paramos priemonę** (PNPP III)¹⁴. Įgyvendinant pastarąją priemonę daugiausia dėmesio skiriama administracinių ir institucinių gebėjimų stiprinimui, taip pat 2020 m. Vakarų Balkanų ekonomikos ir investicijų plano¹⁵ įgyvendinimui, iniciatyvų pagal strategiją „Global Gateway“¹⁶, kuriomis regione remiamas ekonomikos augimas ir dvejopa žaliąji ir skaitmeninė pertvarka, įgyvendinimui.

2025–2027 m. PNPP III programavimo laikotarpiu daugiausia dėmesio skiriama į politiką orientuotam požiūriui. Tai dera su Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemone ir taip užtikrinama, kad ES dvišalė parama būtų ir strateginė, ir veiksminga. PNPP III daugiašalė programa turėtų skatinti įgyvendinti Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planą ir taip sustiprinti ES įsipareigojimus šiam regionui. Šiuo požiūriu užtikrinama, kad visos iniciatyvos būtų įgyvendinamos bendromis pastangomis kartu su atskiromis šalimis ir kad taip būtų kuo labiau padidintas ES paramos veiksmingumas ir aprėptis.

Laipsniška integracija

Spartesne, arba laipsniška, integracija siekiama suteikti tam tikrą būsimos narystės ES naudą pasirengimo narystei etapu, leidžiant šaliai kandidatėi integruotis į konkrečias ES politikos sritis, visų pirma į ES bendrosios rinkos dalis, kai tik suderinami teisės aktai ir užtikrinamas gebėjimas įgyvendinti ES *acquis*. Tai paskata anksti suderinti teisės aktus su ES *acquis* ir ją įgyvendinti. Laipsniška integracija yra aiškus ES pastangų įrodymas – ji siūlo šalims partnerėms spartinti ir didinti integraciją į ES, taip klodama pagrindą plėtrai. Laipsniška integracija yra ne plėtros pakaitalas, o priemonė jai remti. Todėl laipsniškos integracijos siekiančios plėtros šalys turi iš tiesų tvirtai įsipareigoti tęsti stojimo procesą ir daryti pažangą srityse, kurios ES svarbios siekiant geostrateginių tikslų, tokiose kaip teisinės valstybės ir demokratijos puoselėjimas, taip pat, plačiau, pozicijų suderinimo su BUSP srityje. Dėl to stojimo procesas tampa dinamiškesnis ir laipsniškesnis. Susitarimuose, kuriais laipsniškos integracijos procese dalyvaujančioms plėtros šalims suteikiama galimybė patekti į vidaus rinką, bus numatoma tvirta institucinė sistema, taip pat teisinės apsaugos priemonės ir ginčų sprendimo mechanizmai, parengti pagal ES sutartis, kuriais užtikrinamas vidaus rinkos vientisumas ir nuoseklus Sąjungos teisės taikymas.

Kalbant apie Vakarų Balkanus, šešiams partneriams vykdyti savo įsipareigojimą dirbti su bendra regionine rinka susijusį darbą yra išankstinė glaudesnės integracijos į bendrąją rinką sąlyga, o priegios prie ES bendrosios rinkos nė vienas Vakarų Balkanų partneris negali blokuoti nė vienam iš kitų penkių partnerių.

Ukrainos ir Moldovos atveju paaiškėjo, kad išsamios ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvės yra patikimas ir lankstus teisinis pagrindas ir, dar svarbiau, veiksmingos priemonės laipsniškai jų integracijai skatinti. Vakarų Balkanams laipsniškos integracijos trajektorija pasiūlyta 2023 m. ekonomikos augimo planu, remiantis stabilizacijos ir asociacijos susitarimais.

Moldova, Ukraina ir Vakarų Balkanų partneriai pasinaudojo laipsniškos integracijos

¹⁴ Reglamentas (ES) 2021/1529.

¹⁵ COM(2020) 641 *final*.

¹⁶ JOIN/2021/30 *final*.

privalumais – šiuo požiūriu 2025 m. buvo lemiami metai keliose srityse. Laipsniška integracija skatina derinti teisės aktus su ES *acquis*, o rezultatai jau matomi **telekomunikacijų (tarptinklinio ryšio), mokėjimų, bankininkystės** ir kovos su pinigų plovimu teisės aktų (bendros mokėjimų eurais erdvės, SEPA), **muitinių, energetikos ir pramoninių prekių** srityse. Kitos laipsniškos integracijos sritys yra žemės ūkis, patikimumo užtikrinimo paslaugos, kosmosas, sveikatos priežiūra, transportas ir gynyba. Darbas visose šiose srityse bus tęsiamas.

Imtasi svarbių veiksmų siekiant integruoti plėtros partnerius į **ES tarptinklinio ryšio savo šalies kainomis** zoną. 2025 m. Taryba priėmė sprendimus, pagal kuriuos Ukraina ir Moldova nuo 2026 m. sausio 1 d. galės naudotis abipusiu tarptinklinio ryšio sektoriaus rinkos atvėrimu. Tai bus naudinga žmonėms, be kita ko, perkeltiesiems ukrainiečiams, nes jie galės naudotis tarpvalstybiniu ryšiu be papildomų išlaidų. Vakarų Balkanai toliau įgyvendino 2019 m. regioninį tarptinklinio ryšio susitarimą ir 2023 m. spalio 1 d. įsigaliojusį savanorišką pirmaujančių telekomunikacijų operatorių susitarimą dėl tarptinklinio ryšio su ES mokesčių mažinimo. Komisija bendradarbiauja su veiklos vykdytojais ir rengiasi pasiūlyti šešis dvišalius susitarimus, kad tarptinklinio ryšio savo šalies kainomis zona būtų išplėsta įtraukiant Vakarų Balkanų partnerius ir kad jie gautų panašios naudos ir panašių pareigų kaip ir Ukraina ir Moldova.

Kalbant apie **mokėjimo paslaugas**, svarbus žingsnis buvo Juodkalnijos, Albanijos, Šiaurės Makedonijos, Moldovos ir Serbijos įtraukimas į bendros mokėjimų eurais erdvės (SEPA) geografinę taikymo sritį¹⁷. Todėl finansų įstaigos gali dalyvauti SEPA mokėjimo schemose, dėl kurių lengviau vykdyti eurų pervedimus, galima mažinti išlaidas ir trumpinti apdorojimo laiką. Kad prisijungtų prie SEPA, šalys turėjo prisiderinti prie pagrindinių ES finansinių taisyklių, be kita ko, dėl kovos su pinigų plovimu ir terorizmo finansavimu, taip stiprinamos savo finansų sistemų vientisumą ir saugumą ir kartu paspartindamos stojimo procesą. Kosovo paraiškos teikimo procesas tęsiasi, o Bosnija ir Hercegovina bei Ukraina rengia paraiškas.

Kitas svarbus laipsniškos integracijos elementas – **muitinių bendradarbiavimas**, be kita ko, muitinio tikrinimo ir supaprastinimo srityje. Su Moldova 2022 m. įdiegta įgaliotųjų ekonominės veiklos vykdytojų tarpusavio pripažinimo sistema. Šiuo metu rengiamas panašus susitarimas su Ukraina. Padaryta pažanga įgyvendinant Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimo (VELPS) 5 papildomą protokolą, kuriame numatytas VELPS šalių įgaliotųjų ekonominės veiklos vykdytojų programų tarpusavio pripažinimas. Taip dedamas VELPS šalių ir ES tarpusavio pripažinimo sistemos pagrindas. Šiaurės Makedonija, Serbija, Sakartvelas ir Ukraina jau prisijungė prie kito itin svarbaus susitarimo, kuriuo spartinamas tarpvalstybinis prekių judėjimas – Konvencijos dėl bendrosios tranzito procedūros. 2025 m. lapkričio 1 d. prisijungti prie Konvencijos pasiūlyta Moldovai ir Juodkalnijai, o Bosnija ir Hercegovina bei Albanija ėmė tam rengtis sparčiau. Šios iniciatyvos duoda didelės naudos, pavyzdžiui, sumažėja muitinės atliekamų patikrinimų ir greičiau atliekamas muitinis įforminimas, kartu sustiprinamas šalių gebėjimas užkirsti kelią neteisėtoms prekybos srautams ir juos aptikti. Plėtros šalys turi užtikrinti, kad tuomet, kai jos stos į ES, jų skaitmeninės sistemos derėtų su ES skaitmeninės muitinės *acquis*. Tai labai svarbu ES finansiniams interesams ir saugumui. Kad šalys kandidatės būtų pasirengusios prisijungti prie ES bendrosios rinkos, prieš plėtrą taip pat turėtų būti sustiprintas ES ir šalių kandidačių bendradarbiavimas apmokestinimo srityje.

Šiuo metu dirbama siekiant integruoti plėtros partnerius į **ES pramonės tiekimo grandines**.

¹⁷ Albanija, Juodkalnija, Šiaurės Makedonija, Moldova ir Serbija yra įtrauktos į SEPA geografinę taikymo sritį, o atskiri Albanijos, Juodkalnijos, Šiaurės Makedonijos ir Moldovos bankai 2025 m. spalio 6 d. prisijungė prie SEPA mokėjimo schemų. Atskiri Serbijos bankai siekia prisijungti prie mokėjimo schemų iki 2026 m. gegužės mėn.

Rengiami susitarimai dėl pramonės produktų atitikties vertinimo ir pripažinimo su Ukraina, Moldova ir Serbija. Susitarimą su Ukraina numatoma įgyvendinti jau 2026 m. Tuo pat metu Komisija pasiūlė laipsniškos Vakarų Balkanų, Ukrainos ir Moldovos integracijos į strateginius pramonės sektorius didinimo sistemą, kuria siekiama palengvinti jų pramonės integraciją į Europos vertės grandines iki visiško įstojimo į ES. Plėtros šalys gali atlikti svarbų vaidmenį mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro, paspartindamos perėjimą prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos, žiediško ir remdamos švarių technologijų ir ypatingos svarbos žaliavų vertės grandines.

Galiausiai **energetikos** srityje visi plėtros partneriai toliau integruojasi į ES energijos vidaus rinką naudodamiesi Energijos bendrijos sistema. Vykdomas darbas siekiant iki 2027 m. integruoti Ukrainos elektros energijos rinką į ES rinką, kaip ir Moldovos. Tai apima ir tolesnę integraciją į ES dujų rinką. Į ES rinką toliau integruojamos ir Vakarų Balkanų energijos rinkos.

III.4. REGIONINIS BENDRADARBIAVIMAS IR GERI KAIMYBINIAI SANTYKIAI

Geri kaimyniniai santykiai ir regioninis bendradarbiavimas Vakarų Balkanuose yra svarbiausi stabilizacijos ir asociacijos bei plėtros procesų elementai. Tebėra labai svarbu atsikratyti praeities naštos ir spręsti ginčus, kylančius dėl praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio konfliktų. Dar reikia išspręsti svarbius dvišalius klausimus, be kita ko, išspręsti sienų klausimus, užtikrinti teisingumą karo nusikaltimų aukoms, nustatyti dingusių asmenų tapatybę ir regiono lygmeniu surinkti tikslius duomenis apie praeities žiaurumus. Suprasdama, kaip sudėtinga susitaikyti, ES tebėra pasirengusi remti ir palengvinti visas pastangas įvairiomis savo priemonėmis ir politika.

Plėtros šalių stojimo procesui tebekliudo ir regioninę integraciją stabdo **dvišaliai klausimai**. Plėtros aplinkybės kuria palankią bendrą politinę aplinką, sudarančią sąlygas tinkamai išspręsti neišspręstus dvišalius klausimus ir rasti abipusiškai priimtinus sprendimus. Komisija gali padėti tai daryti.

Vakarų Balkanų regione siekiama sukurti **bendrą regioninę rinką** ir taip užtikrinti laisvą asmenų, paslaugų, prekių ir kapitalo judėjimą. Tai sudarys geresnes sąlygas užimtumui ir prekybai, taip pat palengvins partnerių muitinės procedūras. Bendros regioninės rinkos kūrimo darbas koordinuojamas **Regioninio bendradarbiavimo tarybos** ir pagal Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą, bendradarbiaujant su 6-uoju Vakarų Balkanų Prekybos ir pramonės rūmų investicijų forumu, siekiant aktyvesnio bendradarbiavimo su privačiuoju sektoriumi.

Įgyvendinant Bendros regioninės rinkos veiksmų planą padaryta pažanga – per pastaruosius trejus metus priimti penki judumo susitarimai, susiję su kelionės tapatybės dokumentais, profesinių ir akademinų kvalifikacijų pripažinimu ir galimybe įgyti aukštąjį išsilavinimą. Siekiant įveikti ilgalaikius sunkumus, 2024 m. spalio mėn. VELPS jungtiniame komitete buvo priimta keletas esminių sprendimų, kuriais padidinta galima bendros regioninės rinkos nauda.

Svarbus darbotvarkės klausimas, susijęs su bendradarbiavimu transporto, energetikos ir skaitmeninių technologijų srityse, tebėra **regioninis junglumas**. **Transporto** bendrija toliau darė pažangą teisės aktų derinimo ir regioninės integracijos srityse, kartu skatindama palengvinti transporto veiklą pagal Žaliųjų koridorių iniciatyvą. Šių pastangų dalis yra šiuo metu vykdomas veiksmų gairių dėl 11 sienos perėjimo punktų, kuriuose būna daugiausia keliautojų, įgyvendinimas, dėl kurio susitarta 2024 m. gruodžio mėn. ES ir Vakarų Balkanų aukščiausiojo lygio susitikime. Europos Komisija įsipareigojo teikti finansinę paramą

infrastruktūros poreikiams tenkinti pagal Saugaus ir darniojo transporto programą, teiks techninę paramą techniniams investicijų tyrimams rengti ir sudaro palankesnes sąlygas dvišalėms diskusijoms su ES kaimyninėmis šalimis dėl procedūrų suderinimo. ES ir Ukrainos solidarumo koridoriai ir toliau užtikrina ypatingos svarbos prekybos srautų tarp Ukrainos, Moldovos, ES ir kitų pasaulio šalių logistikos maršrutus.

Skaitmeninėje srityje, be teisės aktų suderinimo su ES *acquis* ir tvirtos, stabilios ir saugios infrastruktūros (atitinkančios ES 5G kibernetinio saugumo priemonių rinkinį bei visapusiškas kibernetinio atsparumo sistemas) diegimo, Vakarų Balkanams taip pat labai svarbu kurti skaitmeninės tapatybės sistemas ir skaitmenines viešąsias paslaugas. Regionas yra įsipareigojęs sukurti nacionalines skaitmeninės tapatybės dėkles, o iki 2027 m. pabaigos – regioninę Balkanų skaitmeninės tapatybės dėklę. Daugiau kaip 300 savivaldybių pateikė paraiškas dėl Vakarų Balkanams skirto belaidžio ryšio, ir 2025 m. bus įrengti pirmieji interneto prieigos taškai. Komisija taip pat remia regione septynis Europos skaitmeninių inovacijų centrus, kurie turėtų padėti panaikinti įgūdžių trūkumą skaitmeninių technologijų, įskaitant dirbtinį intelektą, srityje. Daugiau centrų turėtų būti finansuojama pagal šiuo metu paskelbtą kvietimą teikti pasiūlymus.

Visos šalys turi sąžiningai įgyvendinti galiojančius **dvišalius susitarimus**, įskaitant Graikijos ir Šiaurės Makedonijos Prespos susitarimą ir Bulgarijos ir Šiaurės Makedonijos draugystės, geros kaimynystės ir bendradarbiavimo sutartį.

Kosovo ir **Serbijos** pažanga kelyje į ES ir toliau priklauso nuo to, ar jie daro reikšmingą pažangą **normalizuodami** savo santykius. Politiniai vidaus rūpesčiai jiems abiem trukdė imtis ryžtingų veiksmų, kad būtų įgyvendintas 2023 m. Susitarimas siekiant Kosovo ir Serbijos santykių normalizavimo ir jo priedas. Jei nebus konstruktyvaus bendradarbiavimo, abi šalys rizikuoja netekti didelių galimybių. Toliau normalizuoti santykius reikalaujama ir pagal Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemonę.

Ukraina strategiškai sustiprino diplomatinį įsipareigojimą stiprinti santykius su savo kaimynėmis, ypač su ES valstybėmis narėmis. Vykstant Rusijos agresijos karui visų pirma ES priklausančios Ukrainos kaimynės ir kelios šalys kandidatės suteikė politinę, humanitarinę, ekonominę, techninę ir gynybos pagalbą. Ukrainos ryžtą siekti regioninio stabilumo ir integracijos rodo aktyvus jos dalyvavimas įvairių formatų regioninėje veikloje, pvz., Rytų partnerystės, Vidurio Europos iniciatyvos, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos, Juodosios jūros regiono ekonominio bendradarbiavimo organizacijos, Demokratijos ir ekonominės plėtros organizacijos ir Regioninio bendradarbiavimo tarybos veikloje.

Moldova palaiko gerus santykius su kaimyninėmis šalimis ir kitomis šalimis kandidatėmis įgyvendindama dvišales, trišales ir regionines iniciatyvas. Su Ukraina ir Vakarų Balkanų šalimis reguliariai keičiamasi informacija apie stojimo procesą. Vykstant Rusijos agresijos karui prieš Ukrainą, Moldova artimai ir geriau bendradarbiauja su Ukraina ir Rumunija, be kita ko, trišaliais formatais, visų pirma energetinio saugumo, transporto ir junglumo srityse tiek techniniu, tiek aukštu lygmeniu. Moldovos vyriausybė nuosekliai prisiderino prie tarptautinių pareiškimų, kuriais smerkiama Rusijos karinė agresija, ir demonstravo solidarumą su Ukraina.

Buvo tęsiamas **Turkijos** ir Graikijos bendradarbiavimo atnaujinimas. Ataskaitiniu laikotarpiu Turkija rytinėje Viduržemio jūros dalyje nevykdė jokios grėžimo veiklos, kuriai neturėjo leidimo, o jos lėktuvai neskraidė virš Graikijos salų Egėjo jūroje, tačiau pranešta apie Graikijos oro erdvės ir oro eismo taisyklių pažeidimus. Tebepranešama apie Graikijos teritorinių vandenų pažeidimus – palyginti su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu, incidentų

gerokai padaugėjo. Dvišaliai santykiai tebebuvo įtempti dėl neišspręsto kontinentinio šelfo ir išskirtinių ekonominių zonų klausimų, tačiau dialogas tęsėsi.

2024 m. gruodžio mėn. Taryba¹⁸ dar kartą pabrėžė, kad tolesnio ES ir Turkijos bendradarbiavimo stiprinimo srityje ES daug svarbos teikia **derybų dėl Kipro problemos sprendimo** atnaujinimui ir pažangai šiose derybose. Turkija per ataskaitinį laikotarpį nepadarė pažangos santykių su Kipro Respublika normalizavimo srityje ir toliau nevykdė įsipareigojimo iki galo įgyvendinti ES ir Turkijos asociacijos susitarimo papildomą protokolą. Turkija toliau atmetė dviejų bendruomenių ir dviejų zonų federacijos modelį, grindžiamą JT Saugumo Tarybos rezoliucijomis, ir toliau propagavo dviejų valstybių sambūviu pagrįstą sprendimą. Tačiau Turkija dalyvavo dviejuose Jungtinių Tautų Generalinio Sekretoriaus globojamuose neformaliuose penkiašaliuose susitikimuose. 2025 m. spalio mėn. turkų kilmės kipriečių bendruomenės lyderio rinkimus laimėjęs opozicijos kandidatas pareiškė esąs pasirengęs oficialioms deryboms dėl susitarimo. 2024 m. gruodžio mėn. ES palankiai įvertino veiksmus, kurių ėmėsi JT generalinis sekretorius, kad būtų atnaujintos derybos dėl sprendimo, o 2025 m. gegužės mėn. – JT generalinio sekretoriaus asmeninio pasiuntinio Kipro klausimais pakartotinį paskyrimą. 2025 m. gegužės mėn. Europos Komisija paskyrė specialųjį pasiuntinį Kipro klausimais. ES patvirtino (pastaruosius kartus 2024 m. balandžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadose ir 2024 m. gruodžio mėn. Tarybos išvadose¹⁹) esanti pasirengusi aktyviai remti visus JT vadovaujamo proceso etapus naudodamasi visomis turimomis tinkamomis priemonėmis. Dabar itin svarbu, kad Turkija įsipareigotų ir aktyviai prisidėtų prie teisingo, visapusiško ir perspektyvaus Kipro klausimo sprendimo, grindžiamo dviejų bendruomenių ir dviejų zonų federacija, kurioje būtų užtikrinta politinė lygybė, laikantis JT sistemos, vadovaujantis atitinkamomis JT Saugumo Tarybos rezoliucijomis, ES *acquis* ir principais, kuriais grindžiama ES.

Sakartvelas iš esmės palaiko gerus dvišalius santykius su kaimyninėmis šalimis ir kitomis plėtros šalimis. Sakartvelas ir Turkija palaiko strateginę partnerystę ir aukšto lygio ryšius, be kita ko, Aukšto lygio strateginio bendradarbiavimo taryboje. Nors Sakartvelas remia Ukrainos teritorinį vientisumą ir suverenitetą, Ukraina išreiškė susirūpinimą dėl to, kad Sakartvelas neprisijungė prie ES sankcijų Rusijai ir kad nevykdomas karinis ir techninis bendradarbiavimas. Sakartvelas ir Moldova tradiciškai palaiko gerus dvišalius santykius.

Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą Juodosios jūros regione sukėlė precedento neturintį nestabilumą ir išryškino perspektyvaus bendradarbiavimo poreikį. 2025 m. gegužės mėn. ES išdėstė savo strateginį požiūrį į **Juodosios jūros regioną**²⁰, kurio laikantis siekiama skatinti junglumą ir ekonomikos augimą susiejant Europą su Pietų Kaukazu ir Vidurine Azija. Strategija sustiprins ES, kaip patikimos Juodosios jūros regiono veikėjos, geopolitinį vaidmenį. Strategija siekiama suteikti apčiuopiamos naudos Juodosios jūros partneriams (Ukrainai, Moldovai, Sakartvelui, Turkijai, Armėnijai ir Azerbaidžanui) ir ES investuojant į svarbius abipusiškai naudingus partnerystės ryšius ir juos stiprinant, taip pat plėtojant regioninį bendradarbiavimą junglumo srityje. Būsimas bendradarbiavimas su Juodosios jūros regionu grindžiamas trimis ramsčiais, kurie yra: i) saugumo, stabilumo ir atsparumo didinimas; ii) tvaraus ekonomikos augimo ir klestėjimo skatinimas; iii) aplinkos apsaugos, atsparumo klimato kaitai bei pasirengimo jai ir civilinės saugos skatinimas.

IV. INFORMAVIMAS IR VISUOMENĖS DALYVAVIMAS

¹⁸ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16983-2024-INIT/lt/pdf>.

¹⁹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16983-2024-INIT/lt/pdf>.

²⁰ [JOIN\(2025\) 135 final](#).

Stojimas į ES yra **visos visuomenės projektas**, nes pasirenkamas pagrindinėmis teisėmis ir demokratinėmis vertybėmis grindžiamas visuomenės modelis, kurį kiekviena šalis turi aktyviai įsidiesti, nes tai nulems jos ateitį. Atsakomybę už projektą turi jausti ne tik vyriausybė, bet ir opozicija, piliečiai, pilietinė visuomenė ir vietos bendruomenės. Kad šis pasirinktas modelis taptų realybe, jis turi turėti demokratinį legitimumą ir dėl jo turi būti pasiektas platus politinis ir visuomenės susitarimas. Tai būtina siekiant užtikrinti visuomenės paramą tiek plėtros šalyse, tiek ES ir tai turi atsispindėti šalies vadovų dialoge su piliečiais. Siekiant tarpusavio supratimo ir pasitikėjimo, labai svarbu skatinti žmonių tarpusavio dialogą pasitelkiant kultūrą, jaunimą ir sportą.

Naujausia **specialioji „Eurobarometro“ apklausa dėl ES piliečių požiūrio į ES plėtrą** parodė, kad dauguma ES piliečių (56 proc.) pritaria tolesnei ES plėtrai. Tačiau tik kas trečias ES pilietis (32 proc.) mano esąs informuotas apie plėtros procesą, o du trečdaliai (67 proc.) teigia, kad neturi pakankamai informacijos. Visoje Sąjungoje reikia dėti daugiau pastangų siekiant atsakyti į ES piliečiams susirūpinimą keliančius klausimus ir paaiškinti išsiplėtusios Sąjungos teikiamą naudą. Viešoji nuomonė plėtros šalyse tebėra iš esmės teigiama. **Veiksminga komunikacija** ir aktyvi kova su užsienio vykdomu manipuliavimu informacija ir kišimusi, įskaitant dezinformaciją, yra strateginė būtinybė, nes šie reiškiniai kelia vis daugiau grėsmių saugumui tiek ES, tiek plėtros šalims. Tiek ES valstybėms narėms, tiek plėtros šalims tenka didžiulė atsakomybė teikti tikslią informaciją apie stojimo į ES procesą ir taip aktyviai informuoti savo piliečius ir suteikti jiems galių. Visuomenė turi žinoti, kaip priimami plėtros sprendimai ir kas daroma siekiant parengti Sąjungą sėkmingai plėtrai. Valstybės narės turi priimti atsakomybę už savo priimamus sprendimus ir juos atvirai paaiškinti savo šalyse. Komisija yra pasirengusi remti šias pastangas²¹, kad padėtų stiprinti visuomenės pasitikėjimą procesu ir prisidėtų prie to, kad plėtra – įgijusi reikiamą legitimumą – vyktų toliau.

V. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

I.

1. ES narystė – **geostrateginė investicija** į stiprią, stabilią, vieningą, **bendromis demokratinėmis vertybėmis** grindžiamą Europą. Investicijos į plėtrą taip pat atitinka ES strateginius saugumo ir ilgalaikius ekonominius interesus.
2. Plėtra yra ir bus **griežtai apibrėžtas, teisingas ir nuopelnais grindžiamas procesas, pagrįstas kiekvienos plėtros šalies objektyvia pažanga**. Tam reikia ryžto įgyvendinti negrįžtamas reformas visose ES teisės srityse, ypatingą dėmesį skiriant pagrindiniams plėtros proceso principams. ES plėtros politikos kertinis akmuo ir toliau bus demokratija, teisinės valstybės principas ir pagrindinės vertybės. Šalys kandidatės turi imtis sudėtingų ilgalaikių reformų ir jas įgyvendinti, taip užtikrindamos, kad jų ekonomika, demokratinės sistemos ir visuomenė galutinai pasikeistų. Tam reikia, kad plėtros šalys imtųsi transformacinių pokyčių, stiprintų pasitikėjimą ir užtikrintų įvairių visuomenės grupių susitarimą. Nuolatinio dėmesio reikia kovai su korupcija. ES narystė – strateginis pasirinkimas. Partneriai turi tvirtai ir nedviprasmiškai vadovautis ES vertybėmis ir jas propaguoti. Pozicijų suderinimas su ES bendra užsienio ir saugumo politika, įskaitant

²¹ Komisija suintensyvins savo strateginę komunikaciją ir pradės specialią informavimo apie plėtrą kampaniją, kuria siekiama parodyti vykdančias reformas padarytą akivaizdžią pažangą, kovoti su dezinformacija ir pabrėžti abipusę didesnės ir stipresnės Sąjungos naudą.

prisijungimą prie ES ribojamųjų priemonių, naujomis geopolitinėmis aplinkybėmis yra svarbesnis nei kada nors anksčiau bendrų vertybių ir strateginės krypties ženklas.

3. **Per praėjusius metus padaryta didelė pažanga.** Atsižvelgiant į tai, kad procesas kai kuriems kandidatams spartėja, plėtros galimybė artimiausiais metais tampa reali. Atsižvelgiant į pastaraisiais metais atliktą darbą, **atėjo laikas plėtros šalims ir ES imtis konkrečių veiksmų.**
4. **Plėtros šalys**, ypač tos, kurios išskėlė plataus užmojo tikslus užbaigti stojimo derybas, **turi įdėti daugiau pastangų.**
5. **ES** daug metų rėmė šį darbą įvairiomis priemonėmis. Ji persvarstė savo plėtros metodiką. Suteikdama **laipsniškos integracijos** galimybę ji suteikia plėtros šalims galimybę paspartinti ir padidinti savo integraciją į ES ir pasiekti konkrečių rezultatų savo piliečiams. Plėtrai remti ji parengė specialią sistemą ir specialias finansines priemones, įskaitant neseniai priimtus Vakarų Balkanų ir Moldovos ekonomikos augimo planus ir Ukrainos planą, taip pat atitinkamas jų priemones. Su keliomis plėtros šalimis ji sustiprino bendradarbiavimą saugumo ir gynybos srityje.
6. Šiuo metu ES tęsia pasirengimą kurti **didesnę ir stipresnę Sąjungą.**
 - a. Komisija rengia **pasirengimo plėtrai politikos peržiūras ir reformas**, ir taip vertinamas plėtros poveikis pagrindinėms politikos sritims.
 - b. Komisijos pasiūlyme dėl kitos daugiametės finansinės programos numatoma pagal **naująją priemonę „Globali Europa“** teikti šalims kandidatams ir potencialiems kandidatams **būtiną finansinę ir politika grindžiamą paramą**, kad jiems būtų lengviau daryti pažangą **siekiant narystės**. Komisijos pasiūlyme numatoma, kad, įstojus į Sąjungą naujoms valstybėms narėms, daugiametė finansinė programa bus peržiūreta pagal susijusias stojimo sutartis, kad būtų atsižvelgta į dėl tokio įstojimo į Sąjungą atsiradusius išlaidų poreikius.
 - c. Komisija taip pat aktyviau vykdys savo informavimo veiklą tiek Sąjungoje, tiek šalyse kandidatėse, kad būtų aptartas plėtros klausimas, išnagrinėta, kokie jos privalumai ir kaip būtų galima spręsti problemas. Veiksminga **komunikacija**, taip pat kova su užsienio vykdomu manipuliavimu informacija ir kišimusi, įskaitant dezinformaciją, yra strateginė būtinybė. Komisija ir Europos išorės veiksmų tarnyba yra pasirengusios remti valstybių narių pastangas toliau stiprinti visuomenės pasitikėjimą procesu ir prisidėti prie to, kad plėtra – įgijusi reikiamą legitimumą – vyktų toliau.
 - d. Komisijos manymu, siekiant užtikrinti, kad naujosios valstybės narės apsaugotų ir išlaikytų savo laimėjimus teisinės valstybės, demokratijos ir pagrindinių teisių srityse, būsimose **stojimo sutartyse** turėtų būti numatytos griežtesnės apsaugos priemonės, kad nebūtų nukrypta nuo įsipareigojimų, prisiimtų per stojimo derybas.
7. **Gerai kaimyniniai santykiai ir regioninis bendradarbiavimas** Vakarų Balkanuose yra svarbiausi stabilizacijos ir asociacijos bei plėtros procesų elementai. Laipsniškai integracijai taip pat labai svarbus regioninis bendradarbiavimas ir įsipareigojimas kurti bendrą regioninę rinką. Tebėra labai svarbu atsikratyti praeities naštos ir spręsti ginčus,

kylančius dėl praėjusio amžiaus paskutiniojo dešimtmečio konfliktų. Dar reikia išspręsti svarbius dvišalius klausimus, įskaitant teisių perėmimo klausimus, be kita ko, išspręsti sienų klausimus, užtikrinti teisingumą karo nusikaltimų aukoms, nustatyti dingusių asmenų tapatybę ir regiono lygmeniu surinkti tikslius duomenis apie praeities žiaurumus. Suprasdama, kaip sudėtinga susitaikyti, ES yra pasirengusi remti ir palengvinti visas pastangas įvairiomis savo priemonėmis ir politika. Kosovo ir Serbijos santykių normalizavimas vykstant ES tarpininkaujamam dialogui yra labai svarbi abiejų partnerių europinės integracijos sąlyga, o nedarydami pažangos jie rizikuoja prarasti svarbias galimybes.

8. **Dvišaliai klausimai** tebekliudo plėtos partnerių stojimo procesui ir stabdo regioninę integraciją. Plėtos aplinkybės kuria palankią bendrą politinę aplinką, sudarančią sąlygas išspręsti neišspręstus dvišalius klausimus ir rasti abipusiškai priimtinius sprendimus. Komisija yra pasirengusi padėti tai daryti.

II.

9. **Juodkalnijoje** stojimo į ES procesas yra vienas iš pagrindinių šalies prioritetų, o valdžios institucijų politinis įsipareigojimas yra aiškus ir iš esmės atsispindi politiniuose sprendimuose. Be kita ko, jos pozicijos yra nuolat 100 proc. suderintos su ES bendra užsienio ir saugumo politika, įskaitant sankcijas. Dėl aiškių taisyklių trūkumo ir vienas kitam prieštaraujančių antrinės teisės aktų dėl teisėjų skyrimo 2024 m. gruodžio mėn. kilo institucinė krizė, kuri buvo įveikta 2025 m. kovo mėn. viduryje. Vyriausybė veikė apskritai stabilioje politinėje aplinkoje, vykdė reformas ir praėjusiais metais labai paspartino rengimąsi stoti į ES. 2024 m. gruodžio mėn. ir 2025 m. birželio mėn. surengtose tarpvyriausybiniuose konferencijose preliminariai uždaryti keturi papildomi derybų skyriai ir parengtas plataus užmojo planas, kad įvykdžius sąlygas būtų galima preliminariai uždaryti kitus skyrius.

Komisijos vertinimu, pagal derybų programą užtikrinta stojimo derybų pažangos tiek pagal teisinės valstybės skyrius, tiek pagal atskirus skyrius bendra pusiausvyra. Juodkalnijos vyriausybė toliau teigė siekianti tikslo užbaigti stojimo derybas iki 2026 m. pabaigos. Komisijos manymu, jei reformų tempas išliks toks pat, Juodkalnija turi realias galimybes pasiekti savo ambicingą tikslą. Kad pasiektų šį tikslą, Juodkalnija turėtų sutelkti dėmesį į tai, kad būtų pasiekta rezultatų, susijusių su teisinės valstybės skyriais, ir toliau daryti pažangą itin svarbiose saviraiškos laisvės, žiniasklaidos laisvės, kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu srityse, spartindama ir stiprindama reformas, susijusias su teisminių institucijų nepriklausomumu, profesionalumu ir atskaitomybe, ir visapusiškai derindama savo vizų politiką su ES vizų politika. Spręstina problema tebėra aukšto lygio teisėjų ir prokurorų skyrimas laiku. Kalbant apie sektorių derybų skyrius, pirmiausia dėmesys turi būti sutelktas į pagrindinių dar neįvykdytų su ES susijusių reformų įvykdymą ir derybų skyrių uždarymo kriterijų patenkinimą, laikantis struktūrizuoto ir gerai apgalvoto ES integracijos darbotvarkės įgyvendinimo metodo. Itin svarbus tebėra nuolatinis platus politinis sutarimas dėl pagrindinių reformų.

Jei Juodkalnija išlaikys pažangos rengiantis narystei ES tempą, Komisija, laikydama nusistovėjusios praktikos, pateiks finansinio paketo projektą, o po to – bendrųjų pozicijų dėl derybų dėl finansinių ir biudžeto nuostatų užbaigimo projektus ir pradės rengti bendrosios pozicijos dėl institucijų skyriaus projektą.

10. Stojimo derybos su **Albanija** pasiekė precedento neturintį pagreitį – įvyko dar keturios tarpvyriausybinių konferencijų, po kurių pradėtos derybos dėl penkių derybų skyrių

grupių. Padaryta didelė pažanga rengiantis šių metų paskutinės derybų skyrių grupės atidarymui. Šis išskirtinis rezultatas yra aiškus tvirto Albanijos politinio įsipareigojimo ir aiškaus jos visuomenės siekio įstoti į ES pripažinimas. Albanija toliau darė pažangą įgyvendindama pagrindinių principų grupės reformas. Visiškas Albanijos pozicijų suderinimas su ES bendra užsienio ir saugumo politika rodo jos strateginį pasirinkimą.

Komisijos vertinimu, pagal derybų programą užtikrinta stojimo derybų pažangos tiek pagal teisinės valstybės skyrius, tiek pagal atskirus skyrius bendra pusiausvyra. Albanijos vyriausybė toliau teigė siekianti tikslo užbaigti stojimo derybas iki 2027 m. pabaigos. Komisijos manymu, jei reformų tempas išliks toks pat, Albanija turi realias galimybes pasiekti savo ambicingą tikslą. Neatidėliotinas tolesnės pažangos prioritetasis – intensyviau vykdyti reformą pagrindinių principų srityje, visų pirma greitai pasiekti atitiktą tarpiniams teisinės valstybės kriterijams. Tai galima pasiekti artimiausioje ateityje. Kalbant apie kitus derybų skyrius, daugiausia dėmesio reikia skirti tam, kad būtų greičiau parengti reikiami pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir instituciniai pasiūlymai. Tai pasakytina ne tik apie skyrius, kuriuos būtų galima preliminariai uždaryti trumpuoju laikotarpiu, bet ir apie skyrius, kuriems uždaryti reikia ilgalaikių investicijų ar koregavimo, pavyzdžiui, finansinių paslaugų srityje. Albanija padarė pažangą vykdydama aktyvaus tarptautinio bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu reformas ir plėtodama finansinių tyrimų pajėgumus, tačiau reikia dėti daugiau pastangų atliekant narkotikų prekeivių tyrimus ir aktyviau nustatant bei išardant nusikalstamas grupuotes. Siekiant ilgalaikio reformų poveikio, būtinas įtraukus ir konstruktyvus valdančiosios partijos ir opozicijos bendradarbiavimas, taip pat bendradarbiavimas su visais suinteresuotaisiais subjektais.

11. Nepaisant labai sudėtingos **Ukrainoje** dėl Rusijos agresijos karo susiklosčiusios padėties, ši šalis praėjusiais metais toliau rodė tvirtą apsisprendimą siekti narystės ES. Ukrainos stojimo procesas pasistūmėjo į priekį 2025 m. rugsėjo mėn. užbaigus *acquis* peržiūrą. Gegužės mėn. šalis priėmė veiksmų gaires dėl teisinės valstybės, viešojo administravimo reformos ir demokratinių institucijų veikimo, taip pat veiksmų planą dėl tautinių mažumų ir derybinę poziciją dėl pagrindinių principų grupės. Komisija šias veiksmų gaires ir veiksmų planą įvertino teigiamai. Ukraina toliau skatino teismų sistemos sąžiningumą ir meritokratiją, pasiekė rezultatų aukšto lygio korupcijos bylų tyrimo, baudžiamojo persekiojimo ir sprendimų šiose bylose priėmimo srityje ir pradėjo kelių teisėsaugos institucijų reformas. Su karo padėtimi susiję pagrindinių teisių apribojimai iš esmės tebėra proporcingi.

Neigiamas pastarojo meto tendencijas, įskaitant spaudimą specializuotoms kovos su korupcija agentūroms ir pilietinei visuomenei, reikia ryžtingai pakeisti. Taip pat reikia toliau daryti pažangą didinant teisminių institucijų ir baudžiamojo persekiojimo ir teisėsaugos sektorių nepriklausomumą, sąžiningumą, profesionalumą ir veiksmingumą, taip pat atkakliau kovoti su organizuotu nusikalstamumu. Reikia toliau derinti teisės aktus su ES pagrindinių teisių apsaugos standartais, taip pat tęsti viešojo administravimo ir decentralizacijos reformas.

Ukrainos vyriausybė pranešė apie savo tikslą užbaigti stojimo derybas iki 2028 m. pabaigos. Komisija yra įsipareigojusi remti šį ambicingą tikslą, tačiau mano, kad norint jį pasiekti reikia paspartinti reformas, visų pirma susijusias su pagrindiniais principais, ypač teisinės valstybės principu. Komisijos vertinimu, Ukraina įvykdė sąlygas, kad būtų atidaryta pirmoji derybų skyrių grupė (Pagrindiniai principai), taip pat šeštoji (Išorės santykiai) ir antroji (Vidaus rinka) derybų skyrių grupės. Komisija tikisi, kad Ukraina iki

metų pabaigos įvykdys ir likusių trijų derybų skyrių grupių atidarymo sąlygas. Komisija tęs darbą siekdama užtikrinti, kad Taryba galėtų priimti sprendimą dėl visų grupių atidarymo iki metų pabaigos. Nors padaryta tam tikra pažanga vykdamas su pagrindiniais principais susijusias reformas, itin svarbu dėti daugiau pastangų.

12. **Moldovoje** 2025 m. rugsėjo 28 d. įvyko parlamento rinkimai, per kuriuos išrinktų parlamento narių dauguma yra tvirtai pasiryžusi siekti šalies narystės ES. ESBO Demokratinė institucija ir žmogaus teisių biuro duomenimis, rinkimai buvo gerai organizuoti, nepaisant precedento neturinčio Rusijos kišimosi – gerai parengtų ir sudėtingų dezinformacijos kampanijų, kibernetinių išpuolių ir neteisėto finansavimo. Moldovos stojimo procesas šiemet pasistūmėjo į priekį 2025 m. rugsėjo mėn. užbaigus *acquis* peržiūrą. Be to, pavasarį šalis priėmė veiksnių gaires dėl teisinės valstybės, viešojo administravimo reformos ir demokratinė institucijų veikimo. Komisija šias veiksnių gaires įvertino teigiamai. Siekdama narystės ES Moldova tęs svarbias reformas, be kita ko, susijusias su aukščiausių teisėjų ir prokurorų tikrinimu ir skyrimu, kova su korupcija ir žiniasklaidos laisve.

Moldovos vyriausybė pranešė apie savo tikslą preliminariai užbaigti stojimo derybas iki 2028 m. pradžios. Komisija yra įsipareigojusi remti šį ambicingą, bet pasiekiamą tikslą, jei Moldova paspartins dabartinę reformų tempą. Komisijos vertinimu, Moldova įvykdė sąlygas, kad būtų atidaryta pirmoji derybų skyrių grupė (Pagrindiniai principai), taip pat šeštoji (Išorės santykiai) ir antroji (Vidaus rinka) derybų skyrių grupės. Komisija tikisi, kad Moldova iki metų pabaigos įvykdys ir likusių trijų derybų skyrių grupių atidarymo sąlygas. Komisija tęs darbą siekdama užtikrinti, kad Taryba galėtų priimti sprendimą dėl visų grupių atidarymo iki metų pabaigos. Žvelgiant į ateitį, bus labai svarbu intensyviau dirbti su pagrindiniais principais susijusį darbą, nesvarbu, ar jis būtų susijęs apskritai su teisine valstybe, įskaitant kovos su korupcija institucijų stiprinimą ir siekį gauti svarius rezultatus tyrimų, baudžiamojo persekiojimo ir galutinių teismo sprendimų srityje, ar su viešojo administravimo reformų tęsimu.

13. Dėl masinių visoje **Serbijoje** nuo 2024 m. lapkričio mėn. vykstančių protestų, kurie atspindi piliečių nusivylimą, be kita ko, dėl korupcijos ir suvokiamo atskaitingumo ir skaidrumo trūkumo, taip pat dėl pernelyg didelio jėgos panaudojimo prieš protestuotojus ir spaudimo pilietinei visuomenei sustiprėjo Serbijos visuomenės poliarizacija. Dėl to padėtis darėsi vis sudėtingesnė, poliarizuojanti retorika smarkiai pakenkė suinteresuotųjų subjektų pasitikėjimui, o tai savo ruožtu daro poveikį stojimo procesui. Reformos labai sulėtėjo. Turi būti nustota skleisti dažnai girdimus prieš ES nukreiptus naratyvus, kuriais naudojasi taip pat ir politinės pareigas einantys asmenys ir kuriuos kartoja žiniasklaidos priemonės. Nors pripažįstama, kad Serbijos pozicija pastaruoju metu labiau suderinta su ES bendra užsienio ir saugumo politika, šalis turėtų dėti daugiau pastangų, kad suderinimas būtų stabilesnis ir didesnis. Serbija turėtų aiškiai parodyti savo geopolitinę orientaciją į ES, be kita ko, pradėdama prisijungti prie ES ribojamųjų priemonių, kurių imtasi dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą. Pažymėtina, kad pastaruoju metu įvyko teigiamų pokyčių. Serbija iš dalies pakeitė savo žiniasklaidos teisės aktus, kad jie būtų labiau suderinti su ES *acquis* ir Europos standartais. 2021 m. Komisijos vertinimas, kad Serbija įvykdė kriterijus, kad būtų atidaryta 3 derybų skyrių grupė (Konkurencingumas ir integracinis augimas), tebelieka galioti.

Komisija tikisi, kad neseniai atnaujintas naujos Elektroninės žiniasklaidos reguliavimo institucijos tarybos skyrimo procesas ir vieningo rinkėjų sąrašo įstatymo priėmimo

teisėkūros procesas bus užbaigti ir įgyvendinti patikimai ir įtraukiai, įtraukiant pilietinę visuomenę ir visus suinteresuotuosius subjektus, įskaitant opoziciją. Tikimasi, kad Serbija įveiks sąstingį teisminių institucijų ir pagrindinių teisių srityje ir skubiai sustabdys regresą saviraiškos laisvės srityje ir akademinės laisvės mažėjimą, taip pat užtikrins pažangą rinkimų sistemos srityje ir užbaigs energetikos sektoriaus atskyrimą. Serbija turėtų suderinti šalių, kurioms ji taiko bevizį režimą, sąrašą su tokiu ES sąrašu. Reikia nuolat skirti dėmesio tam, kad būtų išlaikyta pažangos tiek pagal teisinės valstybės skyrius ir normalizuojant santykius su Kosovu, tiek pagal atskirus skyrius bendra pusiausvyra. Tikimasi, kad vykstant ES tarpininkaujamam dialogui Serbija įvykdys visus savo įsipareigojimus, kylančius iš Susitarimo siekiant santykių normalizavimo ir jo įgyvendinimo priedo, taip pat visų ankstesnių dialogo susitarimų. ES tarpininkaujamu dialogu siekiama skatinti bendradarbiavimą, padėti daryti pažangą kelyje į ES ir gerinti žmonių gyvenimą.

Komisija yra pasirengusi padėti Serbijai įgyvendinti būtinus demokratinius pokyčius, kurių tikimasi iš būsimos ES narės. Serbija turi išeiti iš dabartinės politinės aklavietės ir įveikti visuomenės susiskaldymą – atgauti politinių ir pilietinės visuomenės veikėjų pasitikėjimą ir sudaryti sąlygas įtraukiam dialogui, kurio reikia reikiamoms svarbioms reformoms įgyvendinti. Serbijos įsipareigojimas eiti ES keliu ir jos politinė valia patikimai įgyvendinti reikiamas reformas turi būti sustiprinti, geriau pagrįsti ryžtingais konkrečiais veiksmais ir atsispindėti viešojo komunikacijoje. Kad Serbija galėtų daryti pažangą kelyje į ES, jai būtina pasiekti apčiuopiamų rezultatų kovojant su korupcija ir stiprinant teisinę valstybę, be kita ko, didinant teisminių institucijų nepriklausomumą, žiniasklaidos laisvę, vykdant rinkimų reformas, užtikrinant iš tiesų palankią aplinką pilietinei visuomenei ir dedant tvirtas pastangas sustabdyti dezinformaciją ir užsienio vykdomą manipuliavimą informacija.

14. **Šiaurės Makedonija** ir toliau visiškai derino savo pozicijas su ES bendra užsienio ir saugumo politika, taip rodydama savo strateginį pasirinkimą. Valdžios institucijos toliau rengė veiksmų gaires dėl teisinės valstybės, viešojo administravimo reformos ir demokratinių institucijų veikimo, taip pat tautinių mažumų apsaugos veiksmų planą, kuris turi būti užbaigtas vykdant įtraukų procesą. Tačiau praėjusiais metais ji nesiėmė ryžtingų veiksmų, kad pasistūmėtų į priekį stojimo derybų procese. Ji dar nepriėmė reikiamų konstitucinių pakeitimų, kad į Konstituciją būtų įtraukta nuostata dėl šalies teritorijoje gyvenančių kitataučių piliečių, pavyzdžiui, bulgarų, kaip nurodyta 2022 m. liepos mėn. Tarybos išvadose. Tokius pakeitimus šalis yra įsipareigojusi pradėti ir įgyvendinti. Visos šalys turi toliau sąžiningai įgyvendinti dvišalius susitarimus su kaimyninėmis šalimis, įskaitant Graikijos ir Šiaurės Makedonijos Prespos susitarimą ir Bulgarijos ir Šiaurės Makedonijos draugystės, geros kaimynystės ir bendradarbiavimo sutartį.

Reikia imtis tolesnių greitų ir ryžtingų veiksmų dėl kriterijų, kuriuos reikia atitikti norint atidaryti derybų skyrių grupes pagal derybų programą, kad kuo greičiau būtų atidaryta pirmoji derybų skyrių grupė, kai bus įvykdytos reikiamos sąlygos. Šiaurės Makedonija turėtų dėti daugiau pastangų, kad įgyvendintų su ES susijusias reformas, visų pirma pagrindinių principų grupės, kad, be kita ko, įtvirtintų teisinės valstybės principą, visų pirma užtikrindama teismų nepriklausomumą ir sąžiningumą ir atkakliau kovodama su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Reikėtų nepalaujamai kovoti su korupcija, be kita ko, geriau užtikrinant vykdymą ir pasiekiant svarių rezultatų aukšto lygio korupcijos bylų tyrimo, baudžiamojo persekiojimo ir galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių srityse.

15. **Bosnijai ir Hercegovinai** daryti pažangą siekiant narystės ES trukdė politinė krizė Serbų Respublikoje ir valdančiosios koalicijos žlugimas. Dėl to buvo padarytos tik kelios reformos. Tačiau tarp teigiamų dalykų reikia paminėti tai, kad 2025 m. rugsėjo mėn. Bosnija ir Hercegovina pateikė Komisijai patvirtinti savo reformų darbotvarkę. Nuolatinis Bosnijos ir Hercegovinos visiškas pozicijų suderinimas su ES bendra užsienio ir saugumo politika rodo jos strateginį pasirinkimą. Po pastarojo meto institucinių pokyčių Serbų Respublikoje Bosnija ir Hercegovina turi galimybę įgyvendinti reformas, kurių reikia siekiant narystės ES.

Atsižvelgdamos į 2024 m. kovo mėn. Europos Vadovų Tarybos sprendimą pradėti stojimo derybas, valdžios institucijos turi vėl sutelkti dėmesį į tai, kad būtų imtasi visų atitinkamų veiksmų, nustatytų 2022 m. spalio mėn. Komisijos rekomendacijoje. Be kita ko, turi būti laikantis Europos standartų baigtas rengti ir priimtas įstatymas dėl teismų ir įstatymas dėl Aukštosios teismų ir prokuratūros tarybos. Be to, Bosnija ir Hercegovina turi parengti nacionalinį *acquis* priėmimo planą ir skubiai paskirti nacionalinį PNPP koordinatorių. Komisijai labai svarbu, kad būtų daroma pažanga sprendžiant šiuos klausimus, taip pat paskirtas vyriausiasis derybininkas, kad ji galėtų pateikti Tarybai derybų programą ir pradėti ES *acquis* peržiūros aiškinamąją dalį. Reikėtų skubiai spręsti Komisijos nuomonėje dėl šalies narystės paraiškos nurodytus klausimus, be kita ko, susijusius su valdymu ir konstitucinėmis bei rinkimų reformomis.

16. **Kosovas** yra potencialus kandidatas, kurio visi politiniai veikėjai tvirtai laikosi įsipareigojimo eiti keliu narystės ES link, kurio visuomenė tam plačiu mastu pritaria ir kurio pozicijos yra visiškai suderintos su ES bendra užsienio ir saugumo politika. Tačiau prieš 2025 m. vasario mėn. visuotinius rinkimus Kosove buvo skleidžiama nesantaiką kurstanti retorika, o po to politiniai veikėjai nepajėgė suformuoti pagrindinių institucijų iki spalio mėn., kai sudarytas parlamentas, ir parodė menką norą pasiekti sprendimą derybomis. Šiomis aplinkybėmis po 2025 m. vasario mėn. rinkimų ne tik tęsėsi politinis susiskaidymas, bet ir apskritai sulėtėjo reformų tempas. ES palankiai įvertino taikų, įtraukų ir konkurencingą pirmąjį vietos rinkimų turą, kuriame dalyvavo visos bendruomenės. Tam tikra pažanga padaryta visų pirma kovojant su sunkių formų ir organizuotu nusikalstamumu ir vykdant skaitmeninę transformaciją.

Artimiausiu laikotarpiu Kosovas turės grįžti į ES darbotvarkės įgyvendinimo kelią – gerinti partijų bendradarbiavimą ir teikti pirmenybę labai reikalingoms reformoms, visų pirma teisinės valstybės ir saviraiškos laisvės srityje. Kosovas turėtų toliau spręsti nepagrįstų Kosovo piliečių prašymų suteikti prieglobstį ES klausimą. Komisija yra pasirengusi parengti nuomonę dėl Kosovo narystės paraiškos, jei to bus paprašyta. Tikimasi, kad vykstant ES tarpininkaujama dialogui Kosovas įvykdys visus savo įsipareigojimus, kylančius iš Susitarimo siekiant santykių normalizavimo ir jo įgyvendinimo priedo, taip pat visų ankstesnių dialogo susitarimų. ES tarpininkajamu dialogu siekiama skatinti bendradarbiavimą, padėti daryti pažangą kelyje į ES ir gerinti žmonių gyvenimą. 2025 m. gegužės mėn. Komisija ėmėsi pirmųjų veiksmų, kad laipsniškai panaikintų taikomas priemones. Tolesni veiksmai ir toliau priklausys nuo ilgalaikio deeskalavimo šiaurėje. Komisija ketina toliau naikinti tas priemones, jei po vietos rinkimų antro turo bus užtikrintas tinkamas vietos valdymo perdavimas šiaurinėje dalyje ir tęsiamas deeskalavimas.

17. **Turkija** yra šalis kandidatė ir svarbi Europos Sąjungos partnerė. Stojimo derybos su Turkija pagal Tarybos sprendimą sustabdytos nuo 2018 m. Pagrindiniai faktai, kuriais grindžiamas šis vertinimas, lieka nepakitę, visų pirma atsižvelgiant į šiais metais

konstatuotą tolesnę regresą pagrindinių teisių ir teisinės valstybės, taip pat teisminių institucijų, srityse. Turkija, kaip ilgalaikė Europos Tarybos narė ir ES šalis kandidatė, turėtų laikydamosi savo įsipareigojimų taikyti aukščiausius demokratinius standartus ir pakeisti šią tendenciją.

ES yra strategiškai suinteresuota stabilia ir saugia aplinka rytinėje Viduržemio jūros regiono dalyje ir bendradarbiavimu grindžiamų abipusiškai naudingų santykių su Turkija plėtojimu, visų pirma tarpregioninio saugumo ir junglumo darbotvarkės klausimu, kad ES užmegztų artimesnius ryšius su Pietų Kaukazu ir Vidurine Azija ir kad padidėtų Juodosios jūros regiono saugumas. Geopolitiniai iššūkiai, taip pat žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos metami iššūkiai reikalauja tvirtesnės partnerystės su Turkija. Padidėjus stabilumui rytinėje Viduržemio jūros regiono dalyje ir skatinant palaikyti gerus kaimyninius santykius, imtasi konkrečių veiksmų siekiant spręsti bendro intereso klausimus. Buvo tęsiamas aukšto lygio bendradarbiavimas ir atnaujintas aukšto lygio dialogas ekonomikos klausimais. Be to, vyko aukšto lygio dialogai prekybos, taip pat migracijos ir saugumo klausimais. Turkija yra svarbi regioninė veikėja užsienio politikos srityje, o tai svarbus ES ir Turkijos santykių elementas, net jei tam tikrais užsienio politikos klausimais nuomonės ir toliau skiriasi. Turkijos pozicijų oficialaus suderinimo su bendra užsienio ir saugumo politika lygis ir toliau buvo labai žemas, nors su svarbiausiais įvykiais regione susiję interesai ir tikslai dažnai sutapo (taika ir junglumas Pietų Kaukaze, stabilumas Sirijoje, ugnies nutraukimas Gazoje ir tikslas pasiekti dviejų valstybių sambūviu pagrįstą sprendimą). Turkija ėmėsi konkrečių priemonių, kad ES sankcijoms Rusijai apeiti nebebūtų naudojama jos teritorija, ir turėtų toliau bendradarbiauti su ES sankcijų apėjimo klausimu.

Atsižvelgiant į 2023 m. bendrą komunikatą ir Europos Vadovų Tarybos išvadas, turėtų būti toliau laipsniškai, proporcingai ir grįžtamai intensyvinamas bendradarbiavimas svarbiose srityse. Turkija turėtų tęsti konstruktyvias pastangas ir turėtų būti sprendžiami ES susirūpinimą keliantys klausimai. Tikimasi, kad Turkija gerbs tarptautinę teisę, gerus kaimyninius santykius ir ES valstybių narių suverenitetą. Tikimasi aktyvios Turkijos paramos deryboms, kuriomis siekiama teisingo, visapusiško ir tvaraus Kipro problemos sprendimo laikantis JT sistemos, vadovaujantis atitinkamomis JT Saugumo Tarybos rezoliucijomis, įskaitant jų išorės aspektus, principais, kuriais grindžiama ES, ir *acquis*. Be to, Turkija turi įvykdyti įsipareigojimą visiškai ir nediskriminuojamai įgyvendinti ES ir Turkijos asociacijos susitarimo papildomą protokolą.

18. Komisija pakartoja, kad tvirtai solidarizuojasi su **Sakartvelo** žmonėmis ir yra pasirengusi toliau remti sakartveliečių pastangas siekti europinės ateities. Sakartvelo valdžios institucijų veiksmai neatitinka ES lūkesčių, siejamų su ES šalimi kandidate. Su pagrindiniais principais susijusi padėtis labai pablogėjo visais atžvilgiais: priimti represiniai teisės aktai, kuriais pažeidžiamos pagrindinės teisės ir laisvės, teisminėmis institucijomis naudojamosi politiniai tikslai, persekiojami opozicijos lyderiai, savavališkai suimami protestuotojai ir žurnalistai ir mažėja pilietinė erdvė. Prastėjantis stabdžių ir atsvarų sistemos principo laikymasis bei demokratinis sprendimų priėmimas, veiksmingos parlamentinės priežiūros nebuvimas lėmė vykdomosios valdžios galių didėjimą, įskaitant valstybės užvaldymą. 2024 m. lapkričio mėn. Sakartvelo valdžios institucijų sprendimas nebetęsti stojimo derybų aiškiai patvirtino, kad jos atsisako ankstesnių vyriausybės politikos, nepaiso didžiosios daugumos Sakartvelo žmonių europinių siekių ir Sakartvelo Konstitucijoje įrašyto įsipareigojimo užtikrinti visapusišką Sakartvelo integraciją į ES. Be to, Sakartvelo valdžios institucijos sistemingai skleidė

prieš ES nukreiptą retoriką ir dezinformaciją ir neparodė jokio politinio ryžto vykdyti 2023 m. lapkričio 8 d. Komisijos rekomendacijose nurodytas atitinkamas reformas (t. y. imtis devynių veiksmų), kurios yra būtinos, kad šalis galėtų judėti į priekį narystės ES keliu. Sakartvelo valdžios institucijų veiksmai pakenkė ES ir Sakartvelo santykiams ir nutolino Sakartvelą nuo ES plėtros proceso. Dėl to Sakartvelo stojimo į ES procesas faktiškai sustojo. Kol Sakartvelo valdžios institucijos nepakeitė savo veiksmų krypties, Komisija, papildydama Tarybą, sumažino aukšto lygio politinių ryšių, sustabdė dvišalę pagalbą, tiesiogiai naudingą Sakartvelo valdžios institucijoms, taip pat suintensyvino pastangas remti pilietinę visuomenę ir nepriklausomą žiniasklaidą. 2025 m. sausio mėn., remdamasi Komisijos pasiūlymu, Taryba priėmė sprendimą iš dalies sustabdyti ES ir Sakartvelo susitarimo dėl vizų režimo supaprastinimo taikymą ir sustabdė vizų režimo išimties taikymą diplomatinėms ir tarnybiniams / oficialioms pasų turėtojams.

Sakartvelas turi skubiai pakeisti demokratijos regreso tendenciją ir imtis visapusiškų apčiuopiamų pastangų, kad išspręstų susirūpinimą keliančius klausimus ir įvykdytų svarbias reformas, remiant įvairioms partijoms ir veiksmingai dalyvaujant piliečiams, vykdydamas devynis veiksmus, nustatytus suteikiant jam šalies kandidatės statusą, visapusiškai gerbdamas ES vertybes ir principus, kuriais grindžiama Europos Sąjunga. Atsižvelgdama į 2024 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadą, kad dėl Sakartvelo vyriausybės veiksmų pasirengimo narystei procesas *de facto* sustojo, ir atsižvelgdama į tai, kad su pagrindiniais principais susijusi padėtis Sakartvele nuo to laiko toliau blogėja, Komisija laiko Sakartvelą tik nominalia šalimi kandidate. Sakartvelo valdžios institucijos turi parodyti ryžtingą įsipareigojimą pakeisti kryptį ir grįžti į stojimo į ES kelią.

VI. PRIEDAI

Statistiniai duomenys

Trečiųjų šalių rodikliai, susiję su demokratijos, gero valdymo ir teisinės valstybės padėtimi šalyse kandidatėse ir potencialiuose kandidatuose